Väinö Gustafsson
8/4. 1940.

SAKSAN VALKOINEN KIRJA

SAKSAN JA PUOLAN VÄLISEN KRIISIN
VIIMEISTÄ VAIHETTA KOSKEVAT ASIAKIRJAT

JULKAISSUT:

SAKSAN ULKOASIAINMINISTERIÖ

HELSINKI 1939

100

SAKSAN VALKOINEN KIRJA

SAKSAN JA PUOLAN VÄLISEN KRIISIN
VIIMEISTÄ VAIHETTA KOSKEVAT ASIAKIRJAT

JULKAISSUT:

SAKSAN ULKOASIAINMINISTERIÖ

HELSINKI 1939

HELSINKI 1939. SANOMALEHTI O.Y. NYLANDIN KIRJAPAINO

Sisällysluettelo

Sivu

I. Saksan ja Puolan välisen kriisin viimeinen vaihe 5

II. Liitteet:

1. Puolan tasavallan Danzigin vapaakaupungissa olleen diplomaattisen edustajan ensimmäinen nootti Danzigin vapaakaupungin senaatin presidentille elokuun 4 päivänä 1939 8
2. Puolan tasavallan diplomaattisen edustajan toinen nootti Danzigin vapaakaupungin senaatin presidentille elokuun 4 päivänä 1939 8
3. Danzigin vapaakaupungin senaatin presidentin vastausnootti Puolan tasavallan diplomaattiselle edustajalle elokuun 7 päivänä 1939 9
4. Ulkoasiainministeriön valtiosihteerin ilmoitus Puolan asiainhoitajalle Berlinissä elokuun 9 päivänä 1939 9
5. Puolan ulkoasiainministeriön alivaltiosihteerin ilmoitus Saksan asiainhoitajalle Varsovassa elokuun 10 päivänä 1939 10
6. Englannin pääministerin kirje Johtajalle elokuun 22 päivänä 1939 10
7. Johtajan vastauskirje Englannin pääministerille elokuun 23 päivänä 1939 11
8. Johtajan suullinen selitys Englannin lähettiläälle elokuun 25 päivänä 1939 klo 13.30 13
9. Ranskan pääministerin kirje Johtajalle elokuun 26 päivänä 1939 14
10. Johtajan vastauskirje Ranskan pääministerille elokuun 27 päivänä 1939 15
11. Englannin lähettilään Johtajalle elokuun 28 päivänä 1939 klo 22,30 antama Englannin hallituksen memorandumi 16
12. Englannin lähettiläälle elokuun 29 päivänä 1939 klo 18.45 annettu Johtajan vastaus Englannin hallitukselle 18
13. Saksan Varsovan-asiainhoitajan puhelintiedoitus ulkoasiainministeriölle elokuun 30 päivänä 1939 klo 17.30 19
14. Englannin lähettilään Saksan ulkoasiainministerille elokuun 30 päivänä 1939 klo 24 yöllä antama Englannin hallituksen memorandumi. 19
15. Danzigin ja käytävän probleemin sekä Saksan ja Puolan välisen vähemmistökysymyksen järjestelyehdotuksen sisältävä Saksan virallinen tiedoitus elokuun 31 päivänä 1939 klo 21 20
16. Varsovan radioaseman tiedoitus elokuun 31 päivänä 1939 klo 23 23
17. Johtajan puhe Saksan valtiopäivillä syyskuun 1 päivänä 1939 23
18. Englannin lähettilään Saksan valtakunnan ulkoasiainministerille syyskuun 1 päivänä 1939 klo 21.30 antama nootti. 27

Sivu

19. Ranskan lähettilään Saksan valtakunnan ulkoasiainministerille syyskuun 1 päivänä 1939 klo 22 antama nootti 27
20. Italian lähettilään Saksan ulkoasiainministeriölle aamupäivällä syyskuun 2 päivänä 1939 antama ilmoitus 28
21. Havasin toimiston tiedoitus syyskuun 2 päivänä 1939 28
22. Ote Englannin ulkoasiainministerin selityksestä ylähuoneessa iltapäivällä syyskuun 2 päivänä 1939 28
23. Englannin lähettilään syyskuun 3 päivänä 1939 klo 9 ulkoasiainministeriölle antama nootti 28
24. Englannin ulkoasiainministerin nootti Saksan asiainhoitajalle Lontoossa syyskuun 3 päivänä 1939 klo 11.15 29
25. Saksan ulkoasiainministerin Englannin lähettiläälle syyskuun 3 päivänä 1939 klo 11.30 jättämä Saksan valtakunnanhallituksen memorandumi 29
26. Ranskan lähettilään Saksan ulkoasiainministerille syyskuun 3 päivänä 1939 klo 12.20 antama nootti 31

I.

Saksan ja Puolan välisen kriisin viimeinen vaihe.

Seuraavassa julkaistaan ne asiakirjat, jotka vaihdettiin vähän ennen kuin Saksa ryhtyi puolustustoimenpiteisiin Puolaa vastaan ja länsivallat puuttuivat tähän asiaan, tai jotka muuten liittyvät näihin tapahtumiin. Näistä asiakirjoista ilmenee lyhyesti seuraavaa:

1. Elokuun alussa Saksan valtakunnanhallitus sai tiedon Puolan Danzigin-edustajan ja vapaakaupungin senaatin välisestä kirjeenvaihdosta, jossa Puolan hallitus oli lyhyen uhkamääräajan asettaen ja kostotoimenpiteillä uhaten vaatinut Danzigin senaattia peruuttamaan erään puolalaisella taholla luulotellun, todellisuutta vastaamattoman senaatin muka antaman puolalaisten tullitarkastajien toimintaa koskevan määräyksen (Liitteet 1—3). Tämä antoi Saksan valtakunnanhallitukselle aiheen ilmoittaa Puolan hallitukselle elokuun 9 päivänä, että tuollaisten uhkavaatimusten toistaminen tulisi johtamaan Saksan ja Puolan suhteiden kärjistymiseen, jonka seurauksista Puolan hallitus yksin olisi vastuussa. Samalla Puolan hallituksen huomiota kiinnitettiin siihen, että Puolan Danzigin vapaakaupunkia vastaan kohdistamien taloudellisten toimenpiteiden jatkaminen pakottaisi vapaakaupungin hakemaan muita tuonti- ja vientimahdollisuuksia (Liite 4). Puolan hallitus vastasi tähän Saksan valtakunnanhallituksen esitykseen jättämällä elokuun 10 päivänä Saksan lähettiläälle Varsovassa memorandumin, joka huipentui siihen toteamukseen, että Puola pitäisi kaikkea Saksan valtakunnanhallituksen puuttumista sellaisiin Danzigin asioihin, jotka vahingoittaisivat Puolan sikäläisiä oikeuksia ja etuja, hyökkäyksenä (Liite 5).

2. Elokuun 22 päivänä lähetti Englannin pääministeri Neville Chamberlain Saksan ja Neuvostoliiton välisen hyökkäämättömyyssopimuksen solmiamista koskeneiden ennakkotietojen johdosta henkilökohtaisen kirjeen Johtajalle. Siinä ilmaistiin toisaalta Englannin hallituksen luja päätös liittovelvoitusten täyttämisestä Puolaa kohtaan ja toisaalta se käsitys, että olisi ensiksi saatava palautetuksi luottamuksellinen ilmapiiri ja sen jälkeen ratkaistava Saksan ja Puolan välinen probleemi neuvotteluteitse kansainvälisesti taattavan sopimuksen puitteissa (Liite 6). Johtaja selitti elokuun 23 päivänä lähettämässään vastauksessa Saksan ja Puolan välisen kriisin todelliset syyt. Hän viittasi erityisesti tämän vuoden maaliskuussa tekemäänsä suurpiirteiseen ehdotukseen ja totesi, että Englannin taholta silloin levitetyt väärät tiedot Saksan liikekannallepanosta Puolaa vastaan samoinkuin totuudenvastaiset väitteet Saksan hyökkäysaikeista Unkaria ja Romaniaa vastaan sekä vihdoin Englannin ja Ranskan vakuuttama avunantotakuu olivat rohkaisseet Puolaa ei ainoastaan hylkäämään Saksan tarjouksen, vaan myös päästämään valloilleen terroritoimenpiteiden aallon Puolassa asuvaa saksalaista väestöä vastaan ja kuristamaan Danzigia taloudellisesti. Samalla Johtaja selitti, etteivät minkäänlaiset pelotteluyritykset voisi estää Saksaa ryhtymästä puolustamaan elinetujaan (Liite 7).

3. Vaikkakin Englannin pääministerin mainittu kirje elokuun 22 päivältä samoinkuin englantilaisten valtiomiesten seuraavana päivänä pitämät puheet paljastivat, ettei Saksan näkökantaa kohtaan osoitettu vähintäkään ymmärtämystä, Johtaja kuitenkin päätti vielä kerran yrittää yhteisymmärrykseen pääsemistä Englannin kanssa. Hän otti elokuun 25 päivänä vastaan Englannin lähettilään ja selosti tälle vielä kerran täysin avoimesti käsityksensä tilanteesta ja tiedoitti hänelle sen laajasuuntaisen ja kauas ulottuvan Saksan ja Englannin välisen yhteisymmärryksen perusteet, jota hän tulisi tarjoamaan Englannille sen jälkeen kun Danzigia ja käytävää koskeva probleemi olisi järjestetty (Liite 8).

4. Englannin hallituksen keskustellessa Johtajan edellämainitun tiedoituksen johdosta tapahtui Ranskan pääministerin Daladierin ja Johtajan välinen kirjeenvaihto. Johtaja perusteli vastauksessaan jälleen seikkaperäisesti Saksan näkökantaa Saksan ja Puolan välisissä kysymyksissä ja toisti vielä kerran vakaasti päättäneensä tunnustaa Saksan ja Ranskan nykyisen rajan lopulliseksi (Liitteet 9 ja 10).

5. Illalla elokuun 28 päivänä Johtajan elokuun 25 päivänä tekemään aloitteeseen antamassaan vastauksessa Englannin hallitus selitti olevansa valmis suostumaan Saksan ja Englannin välisten suhteiden uudelleen järjestämistä koskevaan ajatukseen. Edelleen Englannin hallitus ilmoitti saaneensa Puolan hallitukselta täsmällisen vakuutuksen suoranaisiin neuvotteluihin ryhtymisestä Puolan ja Saksan välisten kysymysten selvittämiseksi. Englannin hallitus toisti tässä yhteydessä, että sen käsityksen mukaan Saksan ja Puolan välinen sopimus olisi varmistettava kansainvälisin takuin (Liite 11). Huolimatta Puolan hallituksen koko siihenastisen esiintymisen aiheuttamista vakavista arveluistaan ja Puolan hallituksen todellista valmeutta välittömään yhteisymmärryk-

seen pääsemiseksi koskevista epäilyksistään Johtaja hyväksyi Englannin hallituksen ehdotuksen iltapäivällä elokuun 29 päivänä Englannin lähettiläälle antamassaan vastauksessa ja selitti Saksan valtakunnanhallituksen odottavan täysin valtuuksin varustetun puolalaisen neuvottelijan saapumista elokuun 30 päivänä. Samalla Johtaja tiedoitti, että Saksan valtakunnanhallitus heti ryhtyisi valmistelemaan ehdotuksia ratkaisuksi, jonka se voisi hyväksyä ja myöskin antaisi nämä, mikäli mahdollista, puolalaisen neuvottelijan saapumiseen mennessä Englannin hallituksen käytettäviksi (Liite 12).

6. Elokuun 30 päivän kuluessa ei Berliniin saapunut valtuutettua puolalaista neuvottelijaa eikä myöskään mitään Englannin hallituksen ilmoitusta toimenpiteistä, joihin se oli ryhtynyt. Sitä vastoin Saksan valtakunnanhallitus sai sinä päivänä tiedon yleisen liikekannallepanon julistamisesta Puolassa (Liite 13). Vasta keskiyön tienoilla Englannin lähettiläs antoi uuden memorandumin, joka ei kuitenkaan merkinnyt mitään asiallista edistymistä Saksan ja Puolan välisten kysymysten käsittelyssä, vaan rajoittui tiedonantoon, että Johtajan vastaus edelliseltä päivältä annettaisiin Puolan hallituksen tietoon, ja että Englannin hallitus ei pitänyt mahdollisena saada aikaan Saksan ja Puolan välistä kosketusta jo elokuun 30 päivänä (Liite 14).

7. Vaikka puolalaisen neuvottelijan saapumatta jääminen olikin poistanut edellytykset siltä, että Englannin hallitukselle vielä olisi annettu tieto Saksan valtakunnanhallituksen käsityksestä mahdollisten neuvotteluperusteiden suhteen, ilmoitettiin kuitenkin Englannin lähettiläälle viimeksimainitun Englannin memorandumin luovuttamisen yhteydessä ne ehdotukset, jotka valtakunnanhallitus sillä välin oli laatinut ja ne vielä selostettiin hänelle yksityiskohdittain. Saksan valtakunnanhallitus odotti, että ainakin nyt jälkeenpäin nimitettäisiin Puolan valtuutettu. Sen sijaan antoi Puolan Berliinin-lähettiläs elokuun 31 päivän iltapäivällä valtakunnan ulkoasiainministerille sen sisältöisen suullisen selityksen, että Puolan hallitus oli edellisenä yönä saanut Englannin hallitukselta tiedon Saksan ja Puolan hallitusten keskeisen välittömän neuvottelun mahdollisuudesta ja että Puolan hallitus suopeassa mielessä harkitsi Englannin ehdotusta. Valtakunnan ulkoasiainministerin nimenomaiseen kysymykseen, oliko lähettiläällä valtuudet neuvotella hänen kanssaan Saksan ehdotuksesta, tämä vastasi, ettei hänellä ollut siihen valtuuksia, vaan ainoastaan määräys antaa edellämainittu suullinen selitys. Myös ulkoasiainministerin kysymykseen, voisiko lähettiläs muuten keskustella hänen kanssaan asiallisesti kysymyksistä, lähettiläs vastasi nimenomaan kieltävästi.

8. Saksan valtakunnanhallituksen oli näin ollen todettava, että se oli kaksi päivää turhaan odottanut Puolan valtuutettua. Elokuun 31 päivän iltana se julkaisi Saksan ehdotukset ja lyhyen esityksen niiden esivaiheista (Liite 15). Nämä ehdotukset Puolan yleisradio leimasi mahdottomiksi hyväksyä (Liite 16).

9. Kun täten kaikki mahdollisuudet Saksan ja Puolan välisen selkkauksen rauhanomaiseksi järjestämiseksi oli käytetty, Johtaja katsoi olevansa pakotettu väkivallalla torjumaan sen väkivallan, jota Puola jo kauan oli harjoittanut Danzigia ja Puolassa olevia saksalaisia kohtaan ja lopulta itse Saksaa vastaan monilukuisten rajanloukkausten muodossa (Liite 17).

10. Syyskuun 1 päivän iltana Englannin ja Ranskan lähettiläät antoivat Saksan ulkoasiainministerille kaksi samoin kuuluvaa nootia, joissa he vaativat Saksaa poistamaan saksalaiset joukot Puolan alueelta ja selittivät, että heidän hallituksensa, siinä tapauksessa, että tämä vaatimus evättäisiin, viipymättä täyttäisivät sopimusvelvoituksensa Puolaa kohtaan (Liitteet 18 ja 19).

Valtakunnan ulkoasiainministeri vastasi molemmille lähettiläille, että Saksan täytyi evätä nooteissa ilmituotu käsitys, että olisi kysymys Saksan hyökkäyksestä Puolaa vastaan.

11. Torjuakseen näiden nootien johdosta uhkaavasti lähentyneen sodanvaaran Il Duce teki ehdotuksen, jossa suunniteltiin aselepoa ja siihen liittyvää konferenssia Saksan ja Puolan välisen kiistan selvittämiseksi (Liite 20). Tähän ehdotukseen vastasivat Saksan ja Ranskan hallitukset myönteisesti, mutta Englannin hallitus epäsi sen (Liitteet 21 ja 22). Tämä ilmeni jo niistä puheista, jotka Englannin pääministeri ja Englannin ulkoasiainministeri pitivät syyskuun 2 päivänä iltapäivällä Englannin parlamentissa, ja Italian lähettiläs ilmoitti siitä Saksan valtakunnan ulkoasiainministerille syyskuun 2 päivän iltana. Siten oli myös Italian hallituksen käsityksen mukaan Englanti tehnyt tyhjäksi Il Ducen aloitteen.

12. Syyskuun 3 päivänä klo 9 aamulla Englannin lähettiläs saapui ulkoasainministeriöön ja antoi nootin, jossa Englannin hallitus toisti, asettaen kahden tunnin määräajan, vaatimuksen Saksan joukkojen poistamisesta ja selitti kielteisessä tapauksessa tämän määräajan kuluttua olevansa sodassa Saksan kanssa (Liite 23). Englannin ulkoasiainministeri osoitti syyskuun 3 päivänä 1939 klo 11.15 aamupäivällä Saksan Lontoossa olevalle asiainhoitajalle nootin, jossa hän ilmoitti tälle, että Saksan ja Englannin välillä vallitsi sotatila syyskuun 3 päivästä klo 11 lähtien (Liite 24).

Samana päivänä klo 11.30 aamupäivällä Saksan valtakunnan ulkoasiainministeri antoi Englannin Berlinin-lähettiläälle Saksan valtakunnanhallituksen memorandumin, jossa evättiin Englannin hallituksen uhkavaatimus ja todistettiin, että vastuu sodan puhkeamisesta lan-

kesi yksinomaan Englannin hallitukselle (Liite 25).

Syyskuun 3 päivänä, keskipäivän aikaan, kävi Ranskan Berlinin-lähettiläs Saksan valtakunnan ulkoasiainministerin luona ja kysyi, voiko Saksan valtakunnanhallitus tyydyttävästi vastata Ranskan hallituksen syyskuun 1 päivänä jätetyssä nootissa tekemään kysymykseen. Valtakunnan ulkoasiainministeri vastasi lähettiläälle, että Italian hallituksen päämies oli Englannin ja Ranskan syyskuun 1 päivän noottien jättämisen jälkeen tehnyt uuden välitysehdotuksen erityisesti huomauttaen, että Ranskan hallitus oli suostunut tähän ehdotukseen. Edelleen hän sanoi, että Saksan hallitus oli syyskuun 2 päivänä vastannut Il Ducelle olevansa myöskin valmis suostumaan ehdotukseen, mutta että Il Duce oli myöhemmin samana päivänä ilmoittanut ehdotuksensa ajautuneen karille Englannin hallituksen taipumattomuuden vuoksi. Ulkoasiainministeri mainitsi Englannin hallituksen useita tunteja sitten antaneen Saksalle kahden tunnin määräaikaisen uhkavaatimuksen, jonka Saksa oli memorandumillaan evännyt, minkä hän, Saksan valtakunnan ulkoasiainministeri, sanoi täten antavansa tiedoksi Ranskan lähettiläälle. Jos Ranskan asenne Saksaa kohtaan määräytyisi samanlaisen harkinnan perusteella kuin Englannin hallituksen, sanoi ulkoasiainministeri Saksan valtakunnanhallituksen voivan vain vilpittömästi valittaa sitä. Hän sanoi Saksan aina tavoitelleen yhteisymmärrystä Ranskan kanssa. Jos Ranskan hallitus kuitenkin Puolaa kohtaan omaksumiensa velvoitusten perusteella ottaisi vihamielisen asenteen Saksaa vastaan, niin Saksan kansa pitäisi tätä täysin perustelemattomana hyökkäyssotana Saksan valtakuntaa vastaan. Ranskan lähettiläs vastasi käsittävänsä Saksan valtakunnan ulkoasiainministerin esitykset siten, että Saksan valtakunnanhallitus ei voi antaa tyydyttävää vastausta Ranskan syyskuun 1. päivänä jättämään noottiin. Hän sanoi näiden olosuhteiden vallitessa epämiellyttävän velvollisuutensa olevan ilmoittaa Saksan valtakunnanhallitukselle, että Ranskan hallituksen oli pakko syyskuun 3 päivästä klo 5 iltapäivällä lähtien täyttää Puolaa kohtaan omaksumansa velvoitukset. Ranskan lähettiläs antoi samalla vastaavansisältöisen kirjallisen tiedonannon(vrt. liite 26). Saksan valtakunnan ulkoasiainministeri päätti keskustelun selittäen, että Ranskan hallitus kantaa täyden vastuun niistä kärsimyksistä, jotka kansoille tuotettaisiin, jos Ranska ryhtyisi hyökkäykseen Saksaa vastaan.

II. Liitteitä.

1. Puolan tasavallan Danzigin vapaakaupungissa olleen diplomaattisen edustajan ensimmäinen nootti Danzigin vapaakaupungin senaatin presidentille elokuun 4 päivänä 1939.

(Käännös)

Danzigissa elokuun 4 p:nä 1939.

Danzigin vapaakaupungin senaatin presidentille
Arthur Greiserille Danzigissa.

Olen saanut tietooni, että Danzigin vapaakaupungin ja Itäpreussin raja-asemilla olevat paikalliset danzigilaiset tulliviranomaiset ovat esittäneet puolalaisille tullitarkastajille sen laatuunsa nähden vertaansa vailla olevan selityksen, että Danzigin toimeenpanoelimet aikovat elokuun 6 päivästä klo 7 alkaen vastustaa määrättyjen puolalaisten tarkastajien taholta tapahtuvia tarkastustoimenpiteitä, jotka perustuvat Puolan hallituksen oikeuksiin tullirajalla. Olen varma siitä, että tämä paikallisten elinten toimenpide pohjautuu joko väärinkäsitykseen tai Danzigin vapaakaupungin senaatin antaman määräyksen erheelliseen tulkintaan.

En usko Teidän, herra senaatin presidentti, epäilevän, ettei Puolan hallitus millään tekosyyllä siedä tämänkaltaista Puolan perusoikeuksien loukkaamista.

Odotan vastaustanne, jossa vakuutatte antaneenne määräykset, jotka peruuttavat alaistenne toimenpiteet, viimeistään elokuun 5 päivään klo 18 mennessä.

Katsoen siihen, että nämä toimenpiteet ovat tapahtuneet useammilla raja-asemilla, on minun pakko varottaa Teitä, herra senaatin presidentti, siitä, että kaikki Puolan tullitarkastajat ovat saaneet määräyksen hoitaa tehtäviään aseistettuina tämän vuoden elokuun 6 päivänä ja seuraavina päivinä kaikilla niillä rajankohdilla, missä he katsovat tarkastuksen tarpeelliseksi. Kaikkia yrityksiä heidän viransuorituksensa vaikeuttamiseksi ja kaikkia poliisiviranomaisten hyökkäyksiä tai asioihin puuttumista Puolan hallitus tulee pitämään väkivallantekoina Puolan valtion virallisia toimenhaltijoita vastaan heidän viransuorituksessaan. Jos yllämainittuihin väkivallantekoihin ryhdytään, tulee Puolan hallitus viipymättä ryhtymään vapaakaupunkia vastaan kostotoimenpiteisiin, josta vastuu lankeaa yksinomaan vapaakaupungin senaatille.

Toivon mainittuun ajankohtaan mennessä saavani tyydyttävän selvityksen.

merk. **Chodacki**
Puolan tasavallan diplomaattinen edustaja.

2. Puolan tasavallan diplomaattisen edustajan toinen nootti Danzigin vapaakaupungin senaatin presidentille elokuun 4 päivänä 1939.

(Käännös)

Danzigissa elokuun 4 p:nä 1939.

Herra senaatin presidentti.

Puolan hallitus lausuu julki ihmettelynsä sen johdosta, että senaatilla on teknillisiä vaikeuksia näin yksinkertaiseen kysymykseen vastatessaan. Uhkaavien seurausten välttämiseksi totean toistaiseksi, että tullitarkastajiamme vastaan ei tulla ryhtymään mihinkään väkivallantekoihin ja että he saavat suorittaa tehtävänsä normaalisesti. Minä vakuutan kuitenkin, että 4. 8. — klo 23. 40 — antamassani nootissa esitetyt varoitukset jäävät voimaan.

Vastaanottakaa .....

merk. **Chodacki**

Hänen Ylhäisyydelleen Danzigin vapaakaupungin senaatin presidentille,
herra Arthur Greiserille.

3. Danzigin vapaakaupungin senaatin presidentin vastausnootti Puolan tasavallan diplomaattiselle edustajalle elokuun 7 päivänä 1939.

Danzigissa elokuun 7 p:nä 1939.

Hänen Ylhäisyydelleen

Puolan tasavallan diplomaattiselle edustajalle, täysivaltaiselle ministerille herra Chodackille

Danzigissa.

Herra Ministeri,

Molempien tk. 4 päivänä päivättyjen kirjeittenne johdosta, joista toinen saatettiin perille elokuun 5 päivänä, täytyy minun lausua ihmettelyni siitä, että käytätte täysin tarkistamatonta huhua aiheena Puolan hallituksen lyhytmääräaikaisen uhkavaatimuksen lähettämiseen Danzigin hallitukselle, ja siten herätätte tänä poliittisesti levottamana aikana perusteettomasti vaaroja, joiden seuraukset voivat aiheuttaa arvaamatonta vahinkoa. Puolan hallituksen yhtäkkinen määräys, että k a i k k i e n puolalaisten tullitarkastajien on suoritettava tehtäviään aseistettuina, sotii tehtyä sopimusta vastaan ja sen voi käsittää vain tarkoituksellisiksi provokatioksi mitä arveluttavimpien välikohtausten ja väkivallantekojen aiheuttamiseksi.

Sillä välin tekemieni toteamusten mukaisesti, joista heti lauantaina tk. 5 päivänä aamupäivällä ilmoitin Teille puhelimitse, ei mikään virasto, erityisestikään mikään Danzigin vapaakaupungin tullilaitoksen virkapaikka, ole antanut mitään sen sisältöistä määräystä, että Danzigin toimeenpanoelinten on elokuun 6 päivästä klo 7 aamusta lähtien vastustettava määrättyjen puolalaisten tullitarkastajien tarkastustoimenpiteitä. Viittaan sitä paitsi tämän vuoden kesäkuun 3 päivänä lähettämääni kirjeeseen, jossa jo annoin tarkan ennakkopäätöksen Danzigin tullivirkailijakunnan suhteista rajalla oleviin puolalaisiin tullitarkastajiin.

Danzigin hallitus esittää mitä jyrkimmän vastalauseensa niitä kostotoimenpiteitä vastaan, joilla Puolan hallitus on uhannut ja joita Danzigin hallitus pitää täysin luvattomana uhkauksena ja joiden seuraukset jäävät yksinomaan Puolan hallituksen vastuulle.

Vastaanottakaa .....

merk. **Greiser**

4. Ulkoasiainministeriön valtiosihteerin ilmoitus Puolan asiainhoitajalle Berlinissä elokuun 9 päivänä 1939.

Saksan valtakunnanhallitus on suuresti ihmetellen saanut tiedon Puolan hallituksen Danzigin vapaakaupungin senaatille lähettämästä nootista, jossa uhkavaatimuksen muodossa vaadittiin oletetun — totuudenvastaisiin huhuihin perustuvan — Puolan tullitarkastajien virantoimituksen estämistä tarkoittavan senaatin määräyksen peruuttamista, jollaista vapaakaupungin senaatti itse asiassa ei lainkaan ollut antanut. Kielteisessä tapauksessa uhattiin ryhtyä kostotoimenpiteisiin Danzigin vapaakaupunkia vastaan.

Saksan valtakunnanhallitus katsoo olevansa pakotettu huomauttamaan Puolan hallitukselle, että tällaisten uhkavaatimusten jatkuva esittäminen Danzigin vapaakaupungille ja kostotoimenpiteillä uhkaaminen johtaisi Saksan ja Puolan välisten suhteiden kiristymiseen, jonka seurauksista vastuu lankeaisi yksinomaan Puolan hallitukselle ja josta Saksan valtakunnanhallituksen jo nyt on kieltäydyttävä ottamasta mitään vastuuta.

Saksan valtakunnanhallitus huomauttaa edelleen Puolan hallitukselle, että sen toimenpiteet määrättyjen tavaroiden Danzigin vapaakaupungista Puolaan tuonnin estämiseksi ovat omiaan aiheuttamaan raskaita taloudellisia vaurioita Danzigin väestölle.

Jos Puolan hallitus pysyy tällaisissa toimenpiteissä, niin ei Danzigin vapaakaupungilla Saksan valtakunnanhallituksen käsityksen mukaan asiaintilan perusteella olisi muuta mahdollisuutta kuin etsiä uusia vienti- ja myös tuontimahdollisuuksia.

5. Puolan ulkoasiainministeriön alivaltiosihteerin ilmoitus Saksan asiainhoitajalle Varsovassa elokuun 10 päivänä 1939.

(Käännös)

Puolan tasavallan hallitus on mitä suurimmasti yllättyneenä vastaanottanut esityksen, jonka Saksan ulkoasiainministeriön valtiosihteeri on antanut Puolan Berlinissä olevalle v.a. asiainhoitajalle elokuun 9 päivänä 1939 Puolan ja Danzigin vapaakaupungin välisistä suhteista. Puolan hallitus ei tosiaankaan voi löytää mitään lainopillista perustetta, joka oikeuttaisi Saksaa sekaantumaan mainittuihin suhteisiin.

Jos Danzigin probleemista on tapahtunut mielipiteiden vaihtoa Puolan hallituksen ja Saksan valtakunnanhallituksen välillä, niin se on perustunut ainoastaan Puolan hallituksen hyvään tahtoon eikä ole suinkaan johtunut minkäänlaisesta velvoituksesta.

Vastatessaan Saksan valtakunnanhallituksen edellämainittuun esitykseen Puolan hallituksen on pakko huomauttaa Saksan hallitukselle, että se (Puolan hallitus) kuten tähänkin asti aina vapaakaupungin viranomaisten yrittäessä tehdä kyseenalaisiksi Puolalla sopimustensa perusteella Danzigissa olevat oikeudet ja edut, tulee toimimaan keinoin ja toimenpitein, jotka se yksin katsoo oikeiksi ja että se tulee katsomaan Saksan valtakunnan mahdollisen asioihin sekaantumisen, joka koituisi näiden oikeuksien ja etujen vahingoksi, hyökkäykseksi.

6. Englannin pääministerin kirje Johtajalle elokuun 22 päivänä 1939.

(Käännös)

Lontoossa elokuun 22 p:nä 1939.

Teidän Ylhäisyytenne!

Teidän Ylhäisyytenne lienee jo saanut tiedon erinäisistä toimenpiteistä, joihin Hänen Majesteettinsa hallitus on ryhtynyt ja jotka tänä iltana tiedoitettiin sanomalehdistössä ja yleisradiossa.

Nämä toimenpiteet ovat Hänen Majesteettinsa hallituksen mielestä käyneet välttämättömiksi niiden joukkojensiirtojen vuoksi, joista meille on tullut tietoja Saksasta ja sen johdosta, että nähtävästi ilmoitusta odotettavissa olevasta Saksan ja Neuvostoliiton välisestä sopimuksesta on eräissä Berlinin piireissä pidetty merkkinä siitä, että Englannin puuttuminen asioihin Puolan hyväksi ei enää ole mahdollisuus, jonka huomioonottaminen on tarpeellista. Sen suurempaa virhettä ei voitaisi tehdä. Olkoon Saksan ja Neuvostoliiton sopimus minkälainen hyvänsä, niin se ei voi muuttaa Englannin velvoituksia Puolaa kohtaan, kuten Hänen Majesteettinsa hallitus on monet kerrat julkisesti ja selvästi selittänyt ja jotka se on päättäväisesti valmis täyttämään.

On väitetty, että jos Hänen Majesteettinsa hallitus olisi v. 1914 selvemmin ilmituonut kantansa, olisi suuri onnettomuus välttynyt. Riippumatta siitä, onko tälle väitteelle annettava merkitystä tai ei, on Hänen Majesteettinsa hallituksella vakaa aikomus huolehtia siitä, että nyt esillä olevassa tapauksessa ei synny tällaista kohtalokasta väärinkäsitystä.

Tarpeen tullen Hänen Majesteettinsa hallitus on päättäväisesti valmis panemaan viipymättä liikkeelle kaikki sen käytettävissä olevat voimat ja mahdotonta on ennustaa kerran alkaneiden vihamielisyyksien tulosta. Olisi vaarallinen harhaluulo uskoa, että kerran aloitettu sota loppuisi pian, vaikkapa olisikin saavutettu menestystä joillakin niistä eri rintamista joilla sitä käytäisiin.

Sen jälkeen kun näkökantamme näin on täysin selvästi esitetty, tahdon vielä kerran ilmaista Teidän Ylhäisyydellenne vakaumukseni, että sota meidän molempien kansojen välillä olisi suurin onnettomuus, mitä yleensä voi sattua. Minä olen varma siitä, ettei meidän enempää kuin Teidänkään kansanne tahdo sotaa, enkä minä havaitse Saksan ja Puolan välillä olevissa kysymyksissä mitään sellaista, mitä ei voisi ja täytyisi ratkaista ilman väkivaltaa, jos vain voitaisiin palauttaa luottamuksellinen olotila, mikä tekisi mahdolliseksi neuvottelujen käymisen paremmassa ilmapiirissä kuin mikä nyt vallitsee.

Me olemme aina olleet valmiit, ja tulemme myös aina olemaan, osaltamme myötävaikutta-

maan sellaisten edellytysten luomiseen, joiden vallitessa voidaan neuvotella ja samanaikaisesti pohtia suurempia, vastaisia kansainvälisiä suhteita koskevia probleemeja, niihin luettuina meitä ja Teidän Ylhäisyyttänne kiinnostavat asiat.

Nykyisessä jännitystilassa kuitenkin ne vaikeudet lisääntyvät, jotka ovat rauhallisten neuvottelujen tiellä ja mitä kauemmin jännitystilaa ylläpidetään, sitä vaikeammaksi käy sen järkevä ratkaiseminen.

Näitä vaikeuksia voitaisiin kuitenkin lieventää, ellei peräti poistaa, jos aluksi molemmin puolin — ja yleensä kaikilla tahoilla — sovittaisiin tauon pitämisestä, jonka aikana sanomalehtipolemiikki ja kaikenlainen kiihoitus keskeytettäisiin.

Jos tuollainen tauko saataisiin aikaan, olisi perusteltua toivoa että tämän määräajan kuluttua — jonka aikana voitaisiin tutkia molempien osapuolten taholta esitettyjä valituksia vähemmistöjen kohtelusta ja ryhtyä niiden johdosta toimenpiteisiin — olisi luotu suotuisat edellytykset Saksan ja Puolan keskeisille välittömille neuvotteluille niiden välillä olevista kysymyksistä (puolueettoman välittäjän myötävaikutuksella, mikäli molemmat osapuolet pitäisivät sitä tarkoituksenmukaisena).

Minä pidän kuitenkin velvollisuutenani sanoa, että olisi vain vähän toivoa tuollaisten neuvottelujen tuloksekkaaseen päätökseen saattamisesta, jollei jo alunperin olisi sovittu, että toiset vallat takaisivat neuvottelujen lopputuloksena aikaansaadun sopimuksen. Hänen Majesteettinsa hallitus olisi valmis, jos sen suuntainen toivomus esitettäisiin, voimiensa mukaan edistämään tuollaisten takuiden tehokasta toteuttamista.

Myönnän, etten tällä hetkellä näe mitään muuta mahdollisuutta sellaisen katastrofin välttämiseksi, joka johtaa Euroopan sotaan.

Ottaen huomioon ne ihmiskunnalle koituvat raskaat seuraamukset, jotka voisivat aiheutua sen hallitsijoiden joistakin teoista, luotan minä siihen, että Teidän Ylhäisyytenne mitä syvimmin harkiten tutkii minun esittämiäni näkökohtia.

merk. **Neville Chamberlain**

7. Johtajan vastauskirje Englannin pääministerille elokuun 23 päivänä 1939.

Elokuun 23 p:nä 1939.

Teidän Ylhäisyytenne!

Englannin kuninkaallinen lähettiläs on juuri ojentanut minulle kirjeen, jossa Teidän Ylhäisyytenne Englannin hallituksen nimessä viittaa erinäisiin seikkoihin, jotka Teidän käsityksenne mukaan ovat mitä tärkeimpiä.

Saanen vastata Teidän kirjeeseenne seuraavasti:

1. Saksa ei ole koskaan hakenut ristiriitaa Englannin kanssa eikä se koskaan ole sekoittanut itseään Englannin etuja koskeviin kysymyksiin. Se on päinvastoin — valitettavasti kylläkin turhaan — vuosikausia yrittänyt hankkia Englannin ystävyyttä. Se on tämän vuoksi suuressa osassa Eurooppaa vapaaehtoisesti rajoittanut siellä olevaa etupiiriään, mikä kansallispolitiittisesti muutoin olisi hyvin vaikeasti perusteltavissa.

2. Saksalla on kuitenkin, niinkuin muillakin valtioilla, määrättyjä etuja, joista luopuminen on sille mahdotonta. Ne eivät ulotu Saksan aikaisemman historian ja taloudellisten elämänedellytysten määräämien puitteiden ulkopuolelle. Muutamilla näistä kysymyksistä oli ja on samalla kansallispoliittisesti ja psykologisesti jokaista Saksan hallitusta velvoittava merkitys.

Näihin kuuluvat Danzigin vapaakaupunkia koskeva kysymys ja sen yhteydessä oleva käytäväprobleemi. Lukuisat valtiomiehet, historiantutkijat ja oppineet — myöskin Englannissa — ovat olleet ainakin vielä muutamia vuosia sitten tästä tietoisia. Ja minun on vielä lisättävä, että kaikkien niiden alueiden, jotka kuuluvat aikaisempana mainittuun saksalaiseen etupiiriin ja erityisesti viimeisten 18 kuukauden aikana Saksan valtakuntaan takaisinpalanneiden maiden kulttuurin ovat yksinomaan saksalaiset kehittäneet, eivätkä suinkaan englantilaiset, ja lisäksi osaksi aikana, josta on kulunut jo yli tuhat vuotta.

3. Saksa oli valmis ratkaisemaan Danzigin ja käytävän kysymykset neuvottelutietä tekemällä tosiaan ainutlaatuisen suurpiirteisen ehdotuksen. Englannista käsin kylvetyt väitteet Saksan liikekannallepanosta Puolaa vastaan,

hyökkäysaikeista Romaniaa, Unkaria jne. vastaan samoinkuin myöhemmin annetut niinsanotut takuuselitykset ovat saaneet Puolan luopumaan taipuvaisuudesta neuvotteluihin tuolla Saksallekin mahdollisella pohjalla.

4. Englannin Puolalle antama ehdoton vakuutus avunannosta kaikissa tapauksissa, aivan riippumatta siitä, mistä syystä ristiriita syntyisi, on voitu tuossa maassa käsittää vain rohkaisuksi — tuollaisen erioikeuskirjan turvin — nyttemmin panna käyntiin hirvittävä terrori Puolassa asuvaa puolitoistamiljoonaista saksalaista väestöä vastaan. Ne kauhuteot, joita siellä siitä pitäen tapahtuu, ovat uhreilleen kammottavia, ja Saksan valtakunnalle, jonka täytyy niitä sivusta seurata, taas suurvaltana mahdottomia sietää. Danzigin vapaakaupunkia vastaan Puola on tehnyt useita oikeudenloukkauksia, lähetellyt sille ultimaattumin luontoisia vaatimuksia ja aloittanut sitä vastaan taloudelliset kuristustoimenpiteet.

5. Saksan valtakunnanhallitus on vähän aikaa sitten ilmoittanut Puolan hallitukselle, että se ei ole halukas vaieten kärsimään tuollaista kehitystä, että se ei siedä enempien uhkavaatimusnoottien lähettämistä Danzigille, että se ei siedä saksalaisen aineksen vainoamisen jatkamista, ettei se myöskään siedä Danzigin vapaakaupungin tappamista taloudellisin toimenpitein, s.o. Danzigin väestön elinperusteiden tuhoamista eräänlaisella tullisaarrolla, sekä ettei se myöskään kärsi enempien muunlaisten provokatiotekojen suorittamista Saksan valtakuntaa vastaan. Riippumatta tästä täytyy käytävän ja Danzigin kysymykset ratkaista ja ne ratkaistaan.

6. Te ilmoitatte minulle, Teidän Ylhäisyytenne, Englannin hallituksen nimessä, että Teidän on pakko joka tapauksessa Saksan puuttuessa asioihin, tulla Puolan avuksi. Minä totean tämän selityksen sisällön ja vakuutan Teille, ettei se voi aiheuttaa mitään muutosta Saksan valtakunnanhallituksen päättäväisyydessä ottaa huomioon valtakunnan edut tämän kirjeen 5. kohdassa esitetyssä mielessä. Yhdyn Teidän vakuutukseenne, että Te tuollaisessa tapauksessa uskotte kauankestävään sotaan. Saksa on — jos Englanti hyökkää sen kimppuun — siihen valmistunut ja päättäväinen. Minä olen jo useammin kuin kerran selittänyt Saksan kansan ja koko maailman edessä, ettei ole mitään epäilystä siitä, etteikö uusi Saksa tahtoisi mieluummin ottaa vastaan minkä hyvänsä hädän ja onnettomuudet vaikka miten pitkäksi ajaksi tahansa kuin panna alttiiksi kansalliset etunsa tahi vieläpä kunniansa.

7. Saksan valtakunnanhallitus on saanut tiedon, että Englannin hallitus aikoo ryhtyä liikekannallepanotoimenpiteisiin, joiden selvä suuntautuminen yksinomaan Saksaa vastaan, Teidän omien minulle lähettämässänne kirjeessä antamienne selitysten mukaan, Herra Pääministeri, on päivänselvää. Tämä koskenee myös Ranskaa. Kun Saksan tarkoituksena ei koskaan ole ollut ryhtyä Englantia tai Ranskaa vastaan sotilaallisiin toimenpiteisiin muutoin kuin puolustusmielessä, eikä se — niinkuin jo olen tähdentänyt — ole aikonut eikä aio ryhtyä hyökkäykseen Englantia tai Ranskaa vastaan, voimme sen ilmoituksen, jonka Te, Herra Pääministeri, kirjeellänne minulle varmistatte, käsittää vain aikomukseksi ryhtyä Saksaa uhkaaviin toimenpiteisiin. Sen vuoksi minä ilmoitan Teidän Ylhäisyydellenne, että minä, jos tieto tällaisista sotilaallisista julistuksista saapuu, heti määrään Saksan sotavoimien liikekannallepanon.

8. Kysymystä Euroopan probleemien selvittämisestä rauhallisessa mielessä ei Saksa voi ratkaista, vaan ensi sijassa ne, jotka aina Versaillesin sanelun rikoksesta saakka itsepintaisesti ja johdonmukaisesti ovat vastustaneet kaikkia rauhanomaisia tarkistuksia. Vasta sen jälkeen kun tästä vastuussa olevien valtojen mielialassa tapahtuu muutos, voi myös tapahtua Englannin ja Saksan suhteiden muuttuminen positiivisessa mielessä. Minä olen koko elämäni ajan taistellut Saksan ja Englannin ystävyyden puolesta, mutta minä olen englantilaisen diplomatian — ainakin tähänastisen — suhtautumisen vuoksi tullut vakuuttuneeksi tuollaisen yrityksen hyödyttömyydestä. Jos tämä suhtautuminen tulevaisuudessa muuttuisi, ei kukaan olisi siitä onnellisempi kuin minä.

merk. **Adolf Hitler**

8. Johtajan suullinen selitys Englannin lähettiläälle elokuun 25 päivänä 1939 klo 13.30.

Johtaja selitti aluksi Englannin lähettiläälle edellisessä keskustelutilaisuudessa ilmaisseen sen toivomuksen, että Saksan ja Englannin välinen yhteisymmärrys sentään vielä olisi mahdollinen. Hän, Johtaja, sanoi vielä kerran punninneensa asioita tarkoin ja aikovansa tänään ryhtyä Englantia kohtaan toimenpiteeseen, joka olisi yhtä ratkaiseva kuin se toimenpide Venäjän suhteen, joka johti äskeiseen sopimukseen.

Hän mainitsi, että myös eilinen alahuoneen istunto, lähemmin sanoen Chamberlainin ja lordi Halifaxin puheet, olivat antaneet Johtajalle aiheen keskustella vielä kerran Englannin lähettilään kanssa. Väite, että Saksa haluaisi valloittaa maailman, on naurettava. Brittiläinen imperiumi on 40 miljoonan neliökilometrin laajuinen, Venäjä 19 miljoonan ja Amerikka 9.5 miljoonan neliökilometrin laajuinen, kun taas Saksan alue ei käsitä täyttä 600.000 neliökilometriä. On siis selvää, kuka tahtoo valloittaa maailman.

Johtaja ilmoitti Englannin lähettiläälle seuraavaa:

1. Puolan provokatioteot ovat käyneet sietämättömiksi olkoonpa niistä vastuussa kuka tahansa. Jos Puolan hallitus kiistää vastaan niistä, osoittaa tämä vain, ettei sillä itsellään enää ole vaikutusvaltaa alempiin sotilaallisiin elimiinsä. Viime yönä ilmoitetaan jälleen tapahtuneen 21 rajavälikohtausta, joissa Saksan puolella noudatettiin mitä tarkinta kuria. Kaikki välikohtaukset saivat alkunsa puolalaisten toimesta. Sitä paitsi ammuttiin liikennelentokoneita. Jos Puolan hallitus selittää, ettei se ole vastuussa tästä, niin se osoittaa, ettei sillä enää ole mahdollisuuksia pitää omia miehiään kurissa.

2. Saksa on kaikissa olosuhteissa päättäväisesti valmis poistamaan nämä makedonialaiset olosuhteet itärajaltaan, ei ainoastaan rauhan ja järjestyksen vuoksi, vaan myöskin Euroopan rauhan nimessä.

3. Danzigin ja käytävän probleemi on ratkaistava. Englannin pääministeri on pitänyt puheen, joka ei ole vähimmässäkään määrässä omiaan aikaansaamaan muutosta Saksan asennoitumisessa. Tästä puheesta saattaisi korkeintaan aiheutua verinen ja arvaamattoman raskas sota Saksan ja Englannin välillä. Tämä sota olisi verisempi kuin 1914—1918 sota. Päinvastoin kuin viime kerralla ei Saksan tarvitsisi käydä sotaa kahdella rintamalla. Venäjän kanssa solmittu sopimus on ehdoton ja merkitsee mitä kauimmin vaikuttavaa käännettä Saksan valtakunnan ulkopolitiikassa. Venäjä ja Saksa eivät enää missään olosuhteissa tartu aseisiin toisiaan vastaan. Sitä paitsi turvaisivat Venäjän kanssa tehdyt sopimukset Saksaa taloudellisestikin mitä pisimmän sotaajan varalta.

Johtaja sanoi, että hän on aina halunnut Saksan ja Englannin välistä yhteisymmärrystä. Englannin ja Saksan välinen sota saattaisi edullisimmassa tapauksessa tuottaa Saksalle voittoa, mutta Englannille ei lainkaan.

Johtaja selitti, että Saksan ja Puolan probleemi on ratkaistava ja ratkaistaan. Hän on kuitenkin päättäväisesti valmis tämän probleemin ratkaisemisen jälkeen vielä kerran lähentymään Englantia esittämällä sille suuren, laajakantoisen tarjouksen. Hän on suurten päätösten mies ja tulee tässäkin tapauksessa pystymään suureen tekoon. Hän hyväksyy brittiläisen imperiumin ja on valmis henkilökohtaisesti myöntävaikuttamaan sen säilymiseen ja käyttämään Saksan valtakunnan voimia tämän tarkoituksen hyväksi,

1. mikäli hänen siirtomaavaatimuksensa, jotka ovat rajoitetut ja voidaan rauhallista tietä selvittää, toteutuvat, jota varten hän on valmis asettamaan mitä pisimmän määräajan,

2. ellei hänen velvoituksiinsa Italiaa kohtaan kajota, so.: hän ei vaadi, että Englanti panisi alttiiksi velvoituksena Ranskaa kohtaan eikä puolestaan myöskään voi vapautua velvoituksistaan Italiaa kohtaan.

3. Hän lupaa yhtälailla korostaa Saksan horjumatonta päätöstä, ettei se koskaan enää halua ristiriitaa Venäjän kanssa.

   Johtaja on valmis näillä edellytyksillä tekemään Englannin kanssa sopimuksia, jotka, kuten jo on mainittu, eivät ainoastaan takaisi Englannin maailmanvallan säilymistä Saksan taholta kaikissa olosuhteissa, vaan myös, mikäli se olisi tarpeen, takaisivat Englannin valtakunnalle Saksan avun aivan riippumatta siitä, missä tällaista apua tarvittaisiin. Johtaja olisi sitten myös valmis hyväksymään järkevän varustusten rajoittamisen, jotka varustukset vastaisivat uutta poliittista tilannetta ja olisivat taloudellisesti kannettavissa. Vihdoin Johtaja vakuuttaa uudelleen, että Länsi-Euroopan kysymykset eivät kiinnosta häntä ja että länsirajan muuttamisesta ei voi olla puhettakaan; monien mil-

jaardien kustannuksella rakennettu länsivalli on Saksan valtakunnan lopullinen länsiraja.

Jos Englannin hallitus harkitsisi näitä ajatuksia, niin saattaisivat ne koitua siunaukseksi Saksalle ja myös Englannin maailmanvallalle. Jos se torjuu nämä ajatukset, syttyy sota. Missään tapauksessa ei Englanti tulisi tämän sodan päätyttyä olemaan entistä voimakkaampi; jo viime sota osoitti tämän.

Johtaja toisti, että hän on suurten ja häntä itseään velvoittavien päätösten mies ja että tämä on hänen viimeinen ehdotuksensa. Hän lupasi heti Saksan ja Puolan välisen kysymyksen ratkaisun tapahduttua tehdä Englannin hallitukselle tarjouksensa.

9. Ranskan pääministerin kirje Johtajalle elokuun 26 päivänä 1939.

(Käännös)

Parisissa elokuun 26 p:nä 1939.

Hyvin kunnioitettava Herra Valtakunnankansleri!

Ranskan Berlinissä oleva lähettiläs on saattanut minun tietooni Teidän tiedonantonne.

Hetkenä, jolloin Te puhutte raskaimmasta vastuusta, minkä kaksi hallituksen päämiestä voi ottaa kannettavakseen, so. kahden suuren kansan, jotka kaipaavat vain rauhaa ja työtä, veren vuodattamisen, on minun velvollisuuteni Teitä henkilökohtaisesti ja meidän molempien kansoja kohtaan sanoa, että rauhan kohtalo vielä on Teidän käsissänne.

Te ette voi epäillä minun tunteitani Saksaa kohtaan, ettekä Ranskan ystävällisiä tunteita Teidän kansaanne kohtaan. Kukaan ranskalainen ei ole tehnyt enemmän kuin minä paitsi kansojemme välisen rauhan myös niiden vilpittömän yhteistyön varmistamiseksi niiden omaksi niinkuin myös Euroopan ja koko maailman eduksi.

Vaikkapa mahdollisesti uskotte Ranskan kansan kunniakäsityksen alhaisemmaksi kuin mitä minä itse tunnustan Saksan kansan omaksuneen, ette kuitenkaan voi epäillä, että Ranska uskollisesti täyttää velvoituksensa toisia valtoja — niinkuin esimerkiksi Puolaa — kohtaan, jotka, siitä olen varma, tahtovat elää rauhassa Saksan kanssa. Nämä molemmat vakaumukset ovat täydellisesti yhteen soveltuvat.

Tähän saakka ei ole mitään, mikä estäisi kansainvälisen kriisin rauhanomaisen ratkaisemisen kunniallisesti ja arvokkaasti kaikkien kansojen kohdalta, jos vain kaikilla tahoilla vallitsee samanlainen rauhantahto.

Samoinkuin Ranskan, vakuutan minä myös kaikkien sen liittolaisten hyvää tahtoa. Minä menen itse takuuseen siitä valmiudesta, jota Puola aina on osoittanut vapaan sovittelumenetelmän molemminpuoliseen käyttämiseen nähden, niinkuin on edellytettävä kahden itsenäisen kansan hallitusten kesken. Parhaimmalla omallatunnolla voin vakuuttaa Teille, että Saksan ja Puolan välillä syntyneissä erimielisyyksissä, jotka koskevat Danzigin kysymystä, ei ole mitään sellaista, mikä ei voisi tulla tuollaisen käsittelyn alaiseksi tarkoituksella saada aikaan rauhanomainen ja oikeudenmukainen ratkaisu.

Kunniasanallani voin myös vakuuttaa, ettei Ranskan selvässä ja vilpittömässä solidaarisuudessa Puolaa ja sen liittolaisia kohtaan ole mitään, mikä jotenkin voisi vaikuttaa häiritsevästi isänmaani rauhalliseen mieleen. Tämä solidaarisuus ei ole koskaan estänyt meitä, eikä estä meitä nytkään, pitämästä Puolaa tällä rauhallisella mielellä.

Tällaisena vakavana hetkenä uskon vilpittömästi, ettei kukaan ylevämielinen ihminen voisi ymmärtää hävityssotaan ryhtymistä ilman että Saksan ja Puolan kesken ei tehtäisi viimeistä yritystä rauhanomaisen ratkaisun aikaansaamiseksi. Teidän rauhantahtonne voisi päättäväisesti vaikuttaa sen hyväksi ilman että Saksan kunnia kärsisi mitään menetystä. Ranskan hallituksen päämiehenä minä, joka toivon hyvää sopua Ranskan ja Saksan kansojen kesken ja joka toisaalta olen ystävyyden sitein ja annetulla sanallani sidottu Puolaan, olen valmis kaikkiin ponnistuksiin, joihin rehellinen ihminen voi ryhtyä, johdattaakseni tämän yrityksen onnelliseen päätökseen.

Te olitte niinkuin minäkin rintamasoturi viime sodassa. Tiedätte, niinkuin minäkin, minkälaisen inhon ja tuomion sodan tuhot ovat jättäneet kansojen omaantuntoon, aivan riippumatta siitä, miten sota päättyy. Se käsitys, joka minulla on Teidän erinomaisen suuresta osuudestanne Saksan kansan Johtajana rauhan tiellä kohti tehtävänne täyttämistä yhteisen sivistystyön alalla, aiheuttaa sen, että pyydän vastausta tähän ehdotukseen.

Jos Ranskan ja Saksan kansojen veri virtaa uudelleen, kuten 25 vuotta sitten, vielä pitemmässä ja turmiollisemmassa sodassa, tulee kumpikin kansa taistelemaan uskoen omaan voittoonsa. Kaikkein varmimmin tulee voitolle kuitenkin jäämään hävitys ja barbaarisuus.

merk. **Daladier**

10. Johtajan vastauskirje Ranskan pääministerille elokuun 27 päivänä 1939.

Berlinissä elokuun 27 p:nä 1939.

Hyvin kunnioitettava Herra Pääministeri!

Käsitän hyvin ne arvelut, jotka kirjeessänne lausuttiin. En minäkään ole milloinkaan unohtanut sitä suurta velvoitusta, joka on niiden kannettavana, jotka on asetettu kansojen kohtalon määrääjiksi. Vanhana rintamasotilaana tunnen Teidän laillanne sodan kauhut. Tämän mielen ja vakaumuksen johdattamana olenkin vilpittömästi yrittänyt poistaa kaikki kansojemme väliset kiistan aiheet. Aikoinaan vakuutin Ranskan kansalle aivan avoimesti, että Saarin alueen palauttaminen olisi tämän edellytyksenä. Tämän tapahduttua vahvistin heti juhlallisesti luopumiseni kaikista muista vaatimuksista, jotka voisivat koskea Ranskaa. Saksan kansa on hyväksynyt tämän asenteeni. Kuten itse saatoitte vakuuttua täällä käydessänne, ei se tuntenut eikä tunne entistä urhoollista vastustajaansa kohtaan omasta asenteestaan tietoisena minkäänlaista kaunaa tai vihaa. Päinvastoin! Länsirajamme rauhoittaminen johti lisääntyneeseen sympatiaan ainakin Saksan kansan taholta, sympatiaan, joka monissa yhteyksissä on esiintynyt jopa mielenilmaisujen muodossa. Suurten läntisten linnoitusten rakentaminen, joka nieli ja edelleen nielee lukuisia miljaardeja, on samalla todistuskappale Saksan valtakunnan lopullisen rajan hyväksymisestä ja vahvistamisesta. Saksan kansa on siten luopunut kahdesta maakunnasta, jotka ennen kuuluivat vanhaan Saksan valtakuntaan, jotka myöhemmin vallattiin suurin verenvuodatuksin ja joita lopulta puolustettiin vielä suuremmin menetyksin. Tämä myönnytys ei ole, kuten Teidän Ylhäisyytenne on myönnettävä, taktillinen, ulospäin vaikuttavaksi tarkoitettu asenne, vaan päätös, jonka kaikki toimenpiteemme johdonmukaisesti vahvistavat. Te, Herra Pääministeri, ette voi mainita ainoatakaan tapausta, jossa olisi rivilläkään tai sanallakaan sodittu tätä Saksan valtakunnan länsirajan lopullista vahvistamista vastaan. Luulin tällä myönnytyksellä ja tällä asenteella eliminoineeni kaikki ajateltavissa olevat meidän kansojemme väliset kiistan aiheet, jotka olisivat voineet johtaa vuosien 1914—1918 murhenäytelmän uudistumiseen. Mutta tätä Saksan lännessä vallitsevien elinehtojen vapaaehtoista rajoittamista ei voida käsittää myös kaikilla muilla alueilla pätevästi Versaillesin sanelun hyväksymiseksi. Olen nyt tosiaan vuosi vuodelta yrittänyt neuvotteluteitse saada aikaan ainakin tämän sanelun mahdottomimpien ja sietämättömimpien määräysten tarkistuksen. Tämä oli mahdotonta. Että tarkistuksen hetki oli koittava, oli lukuisille eri kansallisuutta oleville kaukokatseisille miehille selviö. Mitä ikinä voitaneenkaan minun menetelmääni vastaan sanoa, mitä ikinä luultaneenkaan olevan siinä moitittavaa, ei kuitenkaan saa unohtaa tai kiistää, että sen kautta kävi mahdolliseksi ilman verenvuodatusta monissa tapauksissa ei ainoastaan Saksaa tyydyttävien ratkaisujen löytäminen vaan että myös menetelmän laadun johdosta muiden kansojen valtiomiehet vapautuivat heille usein mahdottomasta velvollisuudesta vastata tästä tarkistuksesta omille kansoilleen. Sillä eräs asia Teidän Ylhäisyytenne on ainakin myönnettävä: tarkistuksen oli tapahduttava. Versaillesin sanelu oli sietämätön. Kukaan ranskalainen kunnian mies, tekään, herra Daladier, ei olisi samanlaisessa tilanteessa toiminut toisin kuin minä. Olen nyt tässä mielessä myös yrittänyt poistaa maailmasta Versaillesin sanelun kaikkein järjettömimmän toimenpiteen. Olen tehnyt Puolan hallitukselle tarjouksen, jota Saksan kansa on säikähtänyt. Ei kukaan muu kuin minä voinut ylipäänsä uskaltaa esittää sellaista tarjousta julkisesti. Sen vuoksi se voitiinkin tehdä vain kerran. Olen nyt mitä syvimmästi vakuuttunut siitä, että jos varsinkin Englannin taholta silloin, sen sijaan että sanomalehdistössä aloitettiin Saksaa vastaan hurja hyökkäys ja levitettiin tietoja, että Saksassa olisi toimeenpantu liikekannallepano, jos sen sijaan olisi jotenkin kehoitettu Puolaa olemaan järkevä, niin Eurooppa voisi tällä hetkellä ja 25 vuoden ajan eteenkinpäin nauttia mitä syvintä rauhaa. Mutta näin pääsi ensin valhe Saksan hyökkäysmielestä kuohuttamaan Puolan yleistä mielipidettä ja vaikeuttamaan Puolan hallituksen välttämättömien, selvien päätösten tekemistä ja sitten ennen kaikkea takuulupauksen antaminen pääsi sumentamaan todellisten mahdollisuuksien rajan arvioimista. Puolan hallitus epäsi ehdotukset. Puolan yleinen mielipide alkoi lujasti vakuuttuneena siitä, että Englanti ja Ranska nyt taistelisivat Puolan puolesta, esittää vaatimuksia, joita voisi pitää naurettavana mielettömyytenä, elleivät ne olisi niin määrättömän vaarallisia. Silloin alkoi sietämätön terrori, yli puoleentoista miljoonaan nousevien saksalaisten ruumiillinen ja taloudellinen ahdistelu Saksan valtakunnan yhteydestä luovutetuilla alueilla. En halua tässä puhua tapahtuneista kauhunteoista. Mutta myös Danzigissa herätettiin Puolan viranomaisten jatkuvilla oikeudenloukkauksilla kasvava tietoisuus siitä, että se oli näennäisesti pelastuksetta kaupungin ja väestön kansalliselle luonteelle vieraan vallan mielivallan armoilla.

Saanen esittää Teille, herra Daladier, kysymyksen, miten Te ranskalaisena menettelisitte, jos urhean taistelun onnettoman päättymisen seurauksena joku teidän maakunnistanne eristettäisiin vieraan vallan miehittämällä käytävällä ja jokin suuri kaupunki — sanokaamme

Marseille — estettäisiin tunnustautumasta ranskalaiseksi ja jos tällä alueella asuvia ranskalaisia vainottaisiin, pahoinpideltäisiin, vieläpä petomaisesti murhattaisiin? Te olette ranskalainen, herra Daladier, ja sen vuoksi minä tiedän, miten Te toimisitte. Minä olen saksalainen. Herra Daladier, älkää epäilkökään, ettei kunniantuntoni ja tietoisuuteni velvollisuudestani saisi minua toimimaan juuri samalla tavalla. Jos Teitä olisi kohdannut samanlainen onnettomuus kuin meitä, ymmärtäisittekö Te silloin, herra Daladier, sitä, että Saksa aivan aiheetta ryhtyisi puolustamaan sitä ajatusta, että käytävän Ranskan alueella pitäisi jäädä sillensä, että riistetyt alueet eivät saisi palata takaisin ja että Marseillen liittyminen Ranskaan kiellettäisiin. Minä en missään tapauksessa voi kuvitella, että Saksa tästä syystä taistelisi Teitä vastaan, sillä minä ja me kaikki olemme luopuneet Elsass-Lothringista välttääksemme enemmän verenvuodatuksen. Sitä vähemmän me tulisimme vuodattamaan verta ylläpitääksemme vääryyttä, joka olisi Teille sietämätön ja meille merkityksetön. Kaiken, mitä Te, herra Daladier, esitätte kirjeessänne, tunnen minä samalla tavalla kuin Te. Vanhoina rintamamiehinä ehkä juuri me monilla elämänalueilla ymmärrämme toisiamme helpoimmin ja sen vuoksi minä pyydän Teitä ymmärtämään myöskin sen, että kunnialliselle kansalle on mahdotonta hyljätä lähes kaksi miljoonaa ihmistä ja nähdä heitä omilla rajoillaan pahoinpideltävän. Sen vuoksi minä olen esittänyt selvän vaatimuksen: Danzigin ja käytävän on palattava takaisin Saksan yhteyteen. Makedonialaiset olosuhteet on poistettava itärajaltamme. Minä en näe mitään mahdollisuutta saada taivutetuksi Puolaa, joka nyt saamiensa takuitten turvissa tuntee itsensä haavoittamattomaksi, rauhanomaiseen ratkaisuun. Minä epäilisin kuitenkin kansamme kunniallista tulevaisuutta, ellemme me tällaisten olosuhteiden vallitessa olisi päättäväisiä ratkaisemaan kysymystä tavalla tai toisella. Jos kohtalo tämän johdosta pakottaa meidän molempien kansat taisteluun, silloin tulisivat kuitenkin vaikuttimet olemaan erilaiset. Minä, herra Daladier, taistelisin silloin kansani kanssa meille tehdyn vääryyden korjaamiseksi, muut sen voimassapysyttämiseksi. Tämä on sitä kohtalokkaampaa, kun monet myöskin Teidän kansanne merkittävimmät miehet ovat oivaltaneet vuoden 1919 ratkaisun mielettömyyden samoinkuin sen pysyvän voimassapitämisen mahdottomuuden. Minä olen selvillä niistä raskaista seuraamuksista, jotka aiheutuvat tuollaisesta ristiriidasta. Mutta minä uskon, että Puola joutuisi kantamaan niistä raskaimmat, sillä aivan riippumatta siitä miten sota tästä kysymyksestä päättyisi, Puolan nykyinen valtio olisi joka tapauksessa joutuva perikatoon.

Se, että kansojemme pitäisi ryhtyä uuteen veriseen hävityssotaan tämän asian vuoksi, ei ole vain Teille, herra Daladier, vaan myöskin minulle erittäin tuskallista. Mutta minä en näe, niinkuin jo olen maininnut, omalta kohdaltamme mitään mahdollisuutta vaikuttaa Puolaan järkevässä mielessä sen asiaintilan korjaamiseksi, joka on Saksan kansalle ja Saksan valtakunnalle sietämätön.

merk. **Adolf Hitler.**

11. Englannin lähettilään Johtajalle elokuun 28 päivänä 1939 klo 22.30 antama Englannin hallituksen memorandumi.

(Käännös)

Hänen Majesteettinsa hallitus on vastaanottanut Englannin Berlinin-lähettilään sille toimittaman Saksan valtakunnankanslerin tiedonannon ja on perehtynyt siihen sen ansaitsemalla huolellisuudella.

1. Hänen Majesteettinsa hallitus on tutustunut Herra Valtakunnankanslerin toivomukseen, että Saksan ja Englannin imperiumin välisten suhteiden perustana olisi ystävyys ja yhtyy täysin tähän toivomukseen. Englannin hallituskin uskoo, kuten Herra Valtakunnankansleri, että jos näiden kahden kansakunnan kesken voitaisiin saada aikaan täydellinen ja pysyvä yhteisymmärrys, niin se koituisi kummallekin kansalle suunnattomaksi siunaukseksi.

2. Herra Valtakunnankanslerin tiedoitus käsittelee kahta kysymysryhmää — niitä kysymyksiä, jotka nykyisin ovat Saksan ja Puolan välisten ristiriitaisuuksien aiheena, ja niitä, jotka koskettelevat Saksan ja Suurbritannian välisiä lopullisia suhteita. Näiden viimeksimainittujen kysymysten yhteydessä Hänen Majesteettinsa hallitus toteaa, että Herra Valtakunnankansleri on hahmoitellut erinäisiä ehdotuksia, jotka hän määrätyllä ehdolla olisi valmis esittämään Englannin hallitukselle yleisen yhteisymmärryksen aikaansaamiseksi. Nämä ehdotukset on luonnollisesti esitetty vain aivan yleispiirteittäin ja ne kaipaisivat tarkempaa määrittelyä. Mutta Hänen Majesteettinsa hallitus on täysin valmis ottamaan ne eräin lisäyksin keskustelun kohteiksi ja olisi valmis, jos Saksan ja Puolan väliset kiistakysymykset poistettaisiin rauhanomaista tietä, ryhtymään niin pian kuin mahdollista tätä koskeviin neuvotteluihin toivoen vilpittömästi yhteisymmärrykseen pääsemistä.

3. Ehto, jonka Herra Valtakunnankansleri asettaa, on, että Saksan ja Puolan väliset ris-

tiriitaisuudet on sitä ennen ratkaistava. Tässä suhteessa Hänen Majesteettinsa hallitus on aivan samaa mieltä. Kaikki riippuu kuitenkin ratkaisun laadusta ja menetelmästä, jota sen saavuttamiseksi käytetään. Näistä seikoista, joiden tärkeys lienee Herra Valtakunnankanslerille selvä, ei ole mainittu mitään hänen tiedoituksessaan ja Hänen Majesteettinsa hallitus tuntee olevansa pakotettu viittaamaan siihen, että sopiminen näistä kahdesta seikasta on ehdottoman välttämätöntä, jotta tämä asia voisi edistyä. Saksan hallitus lienee tietoinen siitä, että Hänen Majesteettinsa hallituksella on Puolaa kohtaan velvollisuuksia, jotka sitovat sitä ja jotka se aikoo täyttää. Se ei voisi jonkin Suurbritannialle tarjotun edun tähden suostua ratkaisuun, joka vaarantaisi valtion riippumattomuutta, jolle Englannin hallitus on antanut takuunsa.

4. Hänen Majesteettinsa hallituksen mielestä olisi Saksan ja Puolan välisten riitaisuuksien järkevä ratkaisu saavutettavissa ja se pitäisi myöskin saavuttaa sellaisella perustalla, joka sisältäisi Puolan oleellisimpien etujen varmistuksen, ja Hänen Majesteettinsa hallitus muistaa, että Herra Valtakunnankansleri huhtikuun 28 päivänä pitämässään puheessa on tunnustanut näiden etujen tärkeyden Puolalle.

Mutta kuten Englannin pääministeri elokuun 22 päivänä Herra Valtakunnankanslerille osoittamassaan kirjeessä esitti, on Hänen Majesteettinsa hallituksen mielestä välttämätöntä niiden neuvottelujen menestymiseksi, jotka edeltäisivät sopimusta, että olisi ennakolta varmaa, että muut vallat takaisivat aikaansaatavan sopimuksen. Hänen Majesteettinsa hallitus olisi valmis, mikäli sitä koskeva toivomus esitettäisiin, myötävaikuttamaan sellaisen takuun tehokkaaseen toteuttamiseen.

Hänen Majesteettinsa hallituksen mielestä on tästä johtopäätöksenä, että lähimpänä toimenpiteenä olisi ryhdyttävä välittömiin neuvotteluihin Saksan ja Puolan hallitusten kesken sellaisella perustalla, joka sisältäisi yllämainitut periaatteet, nimittäin Puolan välttämättömien etujen ja sopimuksen kansainvälisen takauksen varmistamisen. Puolan hallitus on jo lopullisesti vahvistanut Hänen Majesteettinsa hallitukselle olevansa valmis tällä perustalla ryhtymään neuvotteluihin ja Hänen Majesteettinsa hallitus toivoo, että myöskin Saksan hallitus puolestaan olisi valmis myöntymään tällaiseen menetelmään.

Jos, kuten Hänen Majesteettinsa hallitus toivoo, tällaiset neuvottelut johtaisivat sopimukseen, olisi tie avoinna neuvotteluille mainitusta laajemmasta Suurbritannian ja Saksan välisestä yhteisymmärryksestä, jota nämä molemmat kansat tavoittelevat.

5. Hänen Majesteettinsa hallitus on yhtä mieltä Herra Valtakunnankanslerin kanssa siitä, että eräs Saksan ja Puolan välillä vallitsevaa tilannetta koskeva päävaara johtuu vähemmistökansallisuuksien kohtelusta levitetyistä tiedoista. Nykyinen jännitystila, sen yhteydessä esiintyneet rajavälikohtaukset, tiedot pahoinpitelyistä ja kiihoittava propaganda ovat ainaisena vaarana rauhalle. On ilmeisesti äärimmäisen kiireellistä ja välttämätöntä, että kaikki tämänkaltaiset välikohtaukset ehkäistään viipymättä ja lujaotteisesti ja että vahvistamattomien huhujen levittäminen estetään, jotta saataisiin syntymään määräaika, jonka kuluessa voitaisiin ilman provokatiota molemmin puolin yksityiskohtaisesti tutkia ratkaisun mahdollisuuksia. Hänen Majesteettinsa hallitus on varma siitä, että molemmat asiaan osalliset hallitukset ovat täysin tietoisia näiden ajatusten oikeudesta.

6. Hänen Majesteettinsa hallitus on tyhjentävästi ilmaissut oman asenteensa Saksan ja Puolan välisiin erikoisiin riitakysymyksiin. Se luottaa siihen, ettei Herra Valtakunnankansleri usko, että Hänen Majesteettinsa hallitus — sen vuoksi, että se pitää tarkasti kiinni velvoituksistaan Puolaa kohtaan — ei pyrkisi käyttämään koko vaikutusvaltaansa niin Saksaa kuin Puolaa tyydyttävän ratkaisun aikaansaamiseksi.

Tällaisen ratkaisun saavuttaminen tuntuu Hänen Majesteettinsa hallituksesta ehdottoman välttämättömältä ei vain syistä, jotka ovat välittömässä yhteydessä itse ratkaisun kanssa, vaan myös niiden laajakantoisempien ajatusten tähden, joista Herra Valtakunnankansleri on niin suurella vakaumuksella puhunut.

7. On tarpeetonta tässä vastauksessa korostaa rauhanomaisen ratkaisun etuja siihen verraten, että päätettäisiin ratkaista kysymykseen tulevat probleemit asevoimin. Tällaisen päätöksen seuraukset esitettiin selvästi pääministerin elokuun 22 päivänä Herra Valtakunnankanslerille lähettämässä kirjeessä, eikä Hänen Majesteettinsa hallitus epäile, että Herra Valtakunnankansleri oivaltaa nämä seuraukset yhtä selvästi kuin Hänen Majesteettinsa hallitus itse.

Toisaalta Hänen Majesteettinsa hallitus uskoo, todeten mielenkiinnolla Herra Valtakunnankanslerin tiedoituksessa olleen viittauksen varustusten rajoittamiseen, että jos rauhanomainen ratkaisu voidaan saavuttaa, niin voidaan luottamuksella edellyttää muun maailman kannatusta niille käytännöllisille toimenpiteille, jotka tekisivät mahdolliseksi toteuttaa varman ja hankauksitta tapahtuvan siirtymisen sotavalmiudesta normaalisiin rauhanaikaisiin toimiin.

8. Näiden Saksan ja Puolan välisten kysymysten oikeudenmukainen ratkaiseminen voi avata tien maailmanrauhalle. Jos tällaista ratkaisua ei tapahdu, niin murskautuisivat toiveet Saksan ja Suurbritannian välisen paremman yhteisymmärryksen aikaansaamisesta; nämä molemmat kansakunnat joutuisivat toistensa kanssa ristiriitaan ja koko maailma voisi helposti joutua sotaan. Sellainen tulos olisi historiassa vertaansa vailla oleva katastrofi.

12. Englannin lähettiläälle elokuun 29 päivänä 1939 klo 18.45 annettu Johtajan vastaus Englannin hallitukselle.

Englannin kuninkaallinen lähettiläs Berlinissä on toimittanut Englannin kuninkaallisen hallituksen tietoon ehdotukset, jotka katsoin olevani velvollinen tekemään

1. vielä kerran ilmaistakseni Saksan valtakunnanhallituksen halun saada aikaan vilpitön yhteisymmärrys, yhteistyö ja ystävyys Saksan ja Englannin välillä;

2. jottei syntyisi epäilystä siitä, että sen yhteisymmärryksen hintana emme aio luopua mistään Saksan elintärkeistä eduista tai peräti vaatimuksista, jotka perustuvat niin yleiseen inhimilliseen oikeuteen kuin myöskin kansamme kansallisen arvon ja kunnian velvoituksiin.

Saksan hallitus on tyydytyksellä todennut Englannin kuninkaallisen hallituksen vastauskirjeistä ja Englannin kuninkaallisen lähettilään suullisista selvityksistä, että myös Englannin kuninkaallinen hallitus puolestaan on valmis parantamaan Saksan ja Englannin välisiä suhteita sekä kehittämään ja laajentamaan niitä Saksan tekemien esitysten hengessä.

Englannin hallitus on sen ohessa myös vakuuttunut siitä, että Saksan ja Puolan välisen sietämättömäksi käyneen jännitystilan selvittäminen on tämän toiveen toteuttamisen edellytys.

Viime vuoden syyskuusta lähtien ja viimeksi maaliskuussa 1939 Puolan hallitukselle esitettiin suullisesti ja kirjallisesti ehdotuksia, jotka Saksan ja Puolan välillä silloin vallinneen ystävyyden huomioon ottaen saattoivat tehdä mahdolliseksi molempien osapuolien kannalta hyväksyttävän kiistakysymyksen ratkaisun. Englannin kuninkaallinen hallitus on tietoinen siitä, että Puolan hallitus luuli olevansa pakotettu lopullisesti epäämään nämä ehdotukset tämän vuoden maaliskuussa. Se on samalla käyttänyt tätä epäämistä tekosyynä tai aiheena ryhtyäkseen sotilaallisiin toimenpiteisiin, joita siitä pitäen on jatkuvasti tehostettu. Jo kuluneen kuukauden keskivaiheilla on Puolan valtio itse asiassa toimeenpannut liikekannallepanon. Sen yhteydessä on tapahtunut lukuisia Danzigin vapaakaupungin loukkaamisia Puolan viranomaisten aiheuttamina. Tälle kaupungille lähetettiin enemmän tai vähemmän uhkaavia vaatimuksia. Raja suljettiin ensin tullipoliittisin toimenpitein, mutta nyttemmin tätä sulkua on laajennettu myös sotilaallisesti ja liikenneteknillisesti, minkä tarkoituksena on ollut tämän saksalaisen yhteisön poliittinen musertaminen ja taloudellinen hävittäminen.

Tämän lisäksi on tapahtunut mitä julmimpia, barbaarisia Puolassa olevan suuren saksalaisen kansanryhmän pahoinpitelyjä ja muita vainoamisia, jotka vieläpä johtivat monien siellä asuvien saksalaisten surmaamiseen tai kodeistaan raastamiseen mitä julmimmilla tavoilla. Tällaiset olosuhteet ovat suurvallalle sietämättömät. Ne ovat pakottaneet Saksan, sen katseltua tätä kuukausimäärin syrjästä, nyttemmin myös ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin Saksan oikeutettujen etujen turvaamiseksi. Saksan valtakunnanhallitus voi vain vakuuttaa Englannin hallitukselle mitä vakavimmin, että nyt on tultu siihen kohtaan, jossa enempi vääryyksien sietäminen tai edes niiden syrjästä seuraaminen on mahdotonta.

Saksan valtakunnanhallituksen vaatimus vastaa alusta alkaen tarpeelliseksi havaittua Versaillesin sopimuksen tarkistusta tällä alueella; siihen sisältyy Danzigin ja käytävän palauttaminen Saksalle ja saksalaisten kansanryhmien elämän turvaaminen Puolalle jäävillä alueilla.

Saksan valtakunnanhallitus toteaa tyydytyksellä, että myös Englannin kuninkaallinen hallitus on periaatteessa varma siitä, että syntynyt tilanne on ratkaistava. Se luulee saavansa uskoa, ettei Englannin kuninkaallinen hallituskaan epäile sitä, että tässä ei enää ole kysymys asioista, joiden järjestämiseksi on käytettävissä päiviä tai viikkoja, vaan että aikaa on ehkä jäljellä vain muutamia tunteja. Sillä ottaen huomioon Puolassa vallitsevat sekavat olot on milloin hyvänsä mahdollisuus sellaisten tekojen tapahtumiseen, joita Saksan voisi olla mahdoton toimettomana katsella.

Jos Englannin kuninkaallinen hallitus yhä luulee, että nämä vaikeat ristiriidat voitaisiin ratkaista välittömien neuvottelujen tietä, ei Saksan valtakunnanhallitus voi valitettavasti enää ilman muuta yhtyä tähän käsitykseen, sillä sehän on yrittänyt aukaista tien tällaiselle rauhanomaiselle neuvottelulle, mutta Puolan hallitus ei tukenut sitä näissä yrityksissä, vaan torjui ne kiihkomielisin sotilaallisluontoisin toimenpitein, jotka tähtäsivät asiain edelläesitetyn lopullisen kehityksen suuntaan.

Englannin kuninkaallinen hallitus pitää tärkeinä kahta seikkaa:

1. että välittömien neuvottelujen avulla mitä nopeimmin poistetaan uhkaavan purkauksen vaara, joka on olemassa, ja että

2. ratkaisun tapahduttua jäljelle jäävän Puolan valtion olemassaololle annetaan kansainvälisin takuin taloudellisesti ja poliittisesti tarpeellinen turva.

Saksan valtakunnanhallituksen on näiden seikkojen kohdalta esitettävä seuraavaa:

Vaikka Saksan hallitus epäileekin tällaisten välittömien neuvottelujen mahdollisuuksia, aikoo se kuitenkin hyväksyä Englannin ehdotuk-

sen ja ryhtyä näihin neuvotteluihin. Saksan hallitus tekee tämän — kuten jo tähdennettiin — ainoastaan sen Englannin kuninkaalliselta hallitukselta saamansa ilmoituksen johdosta, että tämäkin toivoo ystävyyssopimusta lähettiläs Hendersonille annettujen viitteiden perusteella. Saksan hallitus tahtoo siten antaa Englannin kuninkaalliselle hallitukselle ja Englannin kansalle todistuksen Saksan vilpittömästä tahdosta päästä pysyvään ystävyyteen Suurbritannian kanssa.

Saksan valtakunnanhallituksen on kuitenkin velvollisuuksiensa mukaisesti huomautettava Englannin hallitukselle siitä, että se, mikäli Puolassa alueellisessa suhteessa tapahtuisi uudelleenjärjestelyjä, ei enää voisi Neuvostoliiton kanssa neuvottelematta sitoutua takuihin tai niihin osallistumiseen.

Muuten Saksan valtakunnanhallitus ei ole ehdotuksiaan tehdessään milloinkaan aikonut kajota Puolan elintärkeisiin etuihin eikä tehdä kyseenalaiseksi riippumattoman Puolan valtion olemassaoloa. Saksan valtakunnanhallitus suostuu sen vuoksi vastaanottamaan Englannin kuninkaallisen hallituksen tarjoaman välityksen kaikilla valtuuksilla varustetun puolalaisen neuvottelijan lähettämiseksi Berliniin. Se odottaa tämän henkilön saapuvan keskiviikkona elokuun 30 päivänä 1939.

Saksan valtakunnanhallitus tulee heti valmistamaan ehdotukset sen kannalta hyväksyttäväksi ratkaisuksi ja mikäli mahdollista asettamaan nämä puolalaisen neuvottelijan saapumiseen mennessä myös Englannin hallituksen käytettäviksi.

13. Saksan Varsovan-asiainhoitajan puhelintiedoitus ulkoasiainministeriölle elokuun 30 päivänä 1939 klo 17.30.

Tunti sitten määrättiin Puolassa julisteilla yleinen liikekannallepano. Ensimmäinen liikekannallepanopäivä on elokuun 31 päivä; kaikkien niiden henkilöiden on ilmoittauduttava, joilla on valkoinen kutsuntakortti.

14. Englannin lähettilään Saksan ulkoasiainministerille elokuun 30 päivänä 1939 klo 24 yöllä antama Englannin hallituksen memorandumi.

(Käännös.)

1. Hänen Majesteettinsa hallitus antaa arvoa sille, että Saksan hallitus vastaukseensa sisältyvässä selityksessä mitä ystävällisimmin viittaa toivomukseensa Saksan ja Englannin välisestä yhteisymmärryksestä, ja Englannin hallitus antaa myöskin arvoa ilmoitukselle, että tämä ajatus on vaikuttanut Saksan hallituksen politiikkaan.

2. Hänen Majesteettinsa hallitus ilmaisee uudelleen, että se ehdottomasti yhtyy Saksan hallituksen toivomukseen suhteiden parantamisesta. On kuitenkin huomattava, ettei se tämän parannuksen hyväksi voi panna alttiiksi ystäviensä etuja. Se ymmärtää täysin, ettei Saksan hallitus voi uhrata Saksan elinehtoja, mutta Puolan hallitus on samassa asemassa, ja Hänen Majesteettinsa hallitus uskoo, etteivät näiden molempien maiden elinedut ole yhteensoveltumattomia.

3. Hänen Majesteettinsa hallitus toteaa, että Saksan hallitus hyväksyy Englannin ehdotukset ja on valmis ryhtymään Puolan hallituksen kanssa välittömään mielipiteiden vaihtoon.

4. Hänen Majesteettinsa hallitus uskoo voivansa olettaa Saksan hallituksen periaatteellisesti hyväksyvän sen ehdon, että kaikki järjestelyt alistetaan kansainvälisen takuun kohteiksi. Kysymystä, kenen on osallistuttava tällaiseen takuuseen, tullaan myöhemmin pohtimaan ja Hänen Majesteettinsa hallitus toivoo, että Saksan hallitus tulee ajanhukan välttämiseksi heti ryhtymään toimenpiteisiin Neuvostotasavaltojen Liiton myöntymisen saavuttamiseksi. Tämän vallan osallistumista takuuseen Hänen Majesteettinsa hallitus on aina edellyttänyt.

5. Hänen Majesteettinsa hallitus toteaa edelleen, että Saksan hallitus hyväksyy Englannin kannan Puolan elinehtoihin ja riippumattomuuteen nähden.

6. Niiden erikoisten vaatimusten kohdalta, joista Saksan hallitus tiedoittaa vastauksensa aikaisemmassa kohdassa, on Hänen Majesteettinsa hallituksen tehtävä nimenomainen varaus. Se toteaa, että Saksan hallitus parhaillaan valmistelee ehdotuksia ratkaisuksi. Epäi-

lemättä näitä ehdotuksia tullaan mielipiteiden vaihdon aikana huolellisesti tarkastamaan. Silloin voidaan ratkaista, missä määrin ne ovat yhteensovellettavissa niiden oleellisten ehtojen kanssa, jotka Hänen Majesteettinsa hallitus on esittänyt ja jotka Saksan hallitus on ilmaissut olevansa valmis hyväksymään.

7. Hänen Majesteettinsa hallitus tulee heti ilmoittamaan Puolan hallitukselle Saksan hallituksen vastauksesta. Neuvottelun laadusta ja sen valmisteluista on luonnollisesti Saksan ja Puolan hallitusten mitä kiireimmin sovittava. Hänen Majesteettinsa hallitus on kuitenkin sitä mieltä, ettei tämän yhteyden aikaansaaminen jo tänään olisi mahdollista.

8. Hänen Majesteettinsa hallitus tunnustaa täysin, että neuvottelut on aloitettava kiireellisesti ja yhtyy Herra Valtakunnankanslerin arveluihin, jotka perustuvat siihen, että kaksi liikekannalle pantua sotajoukkoa on toisiaan vastassa aivan lähekkäin. Se tahtoisi sen tähden mitä painokkaimmin ehdottaa, että molemmat osapuolet sitoutuvat siihen, ettei neuvottelujen aikana tapahdu mitään sotilaallisia hyökkäystoimia. Hänen Majesteettinsa hallitus luottaa siihen, että se saisi Puolan hallitukselta tähän myöntymyksen, jos Saksan hallitus suostuisi antamaan samanlaisen vakuutuksen.

9. Hänen Majesteettinsa hallitus tahtoisi edelleen ehdottaa, että väliaikaisesti luotaisiin Danzigille m o d u s v i v e n d i (väliaikainen järjestely) sellaisten välikohtausten ehkäisemiseksi, jotka olisivat omiaan vieläkin vaikeuttamaan Saksan ja Puolan suhteita.

Berlinissä elokuun 30 päivänä 1939.

15. Danzigin ja käytävän probleemin sekä Saksan ja Puolan välisen vähemmistökysymyksen järjestelyehdotuksen sisältävä Saksan virallinen tiedoitus elokuun 31 päivänä klo 21.

Elokuun 28 päivänä 1939 Saksan hallitukselle jättämässään nootissa Englannin Kuninkaallinen Hallitus on selittänyt olevansa valmis asettumaan välittäjäksi välittömien neuvottelujen aikaansaamiseksi Saksan ja Puolan kesken niitä koskevissa kiistakysymyksissä. Sen ohessa Englannin hallitus antoi selvästi ymmärtää olevansa myös tietoinen siitä, että olisi pakko kiirehtiä toimintaa, ottaen huomioon jatkuvat välikohtaukset ja Euroopan yleisen jännitystilan.

Elokuun 29 päivänä antamassaan vastausnootissa Saksan valtakunnanhallitus, huolimatta siitä, että se epäilee Puolan hallituksen halua päästä yleensä minkäänlaiseen yhteisymmärrykseen, on selittänyt rauhan takia olevansa valmis hyväksymään Englannin välityksen tai sitä koskevan ehdotuksen. Saksan valtakunnanhallitus on kaikki vallitsevat olosuhteet huomioonottaen pitänyt välttämättömänä viitata tässä nootissaan siihen, että jos yleensä tahdotaan välttää tuhon vaara, on toimittava nopeasti ja viivyttelemättä. Tässä mielessä se on selittänyt olevansa valmis elokuun 30 päivän iltaan mennessä 1939 ottamaan vastaan Puolan hallituksen valtuutetun, edellytyksellä, että tällä tosiaankin on valtuudet ei vain keskustelemiseen, vaan myös neuvottelujen käymiseen ja asioista päättämiseen.

Saksan hallitus on edelleen ilmoittanut uskovansa, että se ennen Puolan neuvottelijan Berliniin saapumista voi saada aikaan sen, että Englannin hallituksella on tilaisuus tutustua Saksan yhteisymmärrystarjouksen perusteihin.

Sen sijaan että valtakunnanhallitukselle olisi saapunut ilmoitus arvovaltaisen Puolan valtuutetun saapumisesta, on valtakunnanhallitus vastaukseksi yhteisymmärrysvalmiuteensa ensiksi saanut tiedon Puolan liikekannallepanosta ja vasta elokuun 30 päivänä kello 12 tienoilla yöllä Englannin hallituksen hyvin yleistä laatua olevan vakuutuksen, että se on halukas vaikuttamaan neuvottelujen aloittamiseen.

Huolimatta siitä, että Saksan hallituksen odottaman Puolan valtuutetun saapumatta jääminen oli poistanut sen edellytyksen, että Englannin hallitukselle olisi voitu vielä tiedoittaa Saksan valtakunnanhallituksen käsitys mahdollisista neuvotteluperusteista — koskapa Englannin hallitus oli puoltanut Saksan ja Puolan keskeisiä välittömiä neuvotteluja — antoi valtakunnan ulkoasiainministeri v. Ribbentrop Englannin viime nootin johdosta Englannin lähettiläälle tarkan tiedon sen Saksan ehdotuksen sanamuodosta, jota siinä tapauksessa, että Puolan valtuutettu olisi saapunut, olisi käytetty neuvottelujen perustana.

Saksan valtakunnanhallitus uskoi olevansa oikeutettu odottamaan, että Puolan valtuutettu näiden olosuhteiden vallitessa ainakin heti jäljestäpäin olisi nimetty. Sillä eihän voida vaatia, että valtakunnanhallitus puolestaan ei ainoastaan jatkuvasti huomauta valmiudestaan tällaisiin neuvotteluihin ryhtymiseksi, vaan myös on odottamassa sitä, kun taas Puola tarjoaa sille tyhjiä verukkeita ja mitäänsanomattomia selittelyjä.

Puolan lähettilään sillä aikaa tekemistä ehdotuksista taas ilmenee jälleen, ettei hänelläkään ole valtuuksia ryhtyä minkäänlaisiin keskusteluihin, saati sitten neuvottelemaan.

Johtaja ja valtakunnanhallitus ovat täten kak-

si päivää turhaan odottaneet Puolan valtuutetun neuvottelijan saapumista.

Näiden olosuhteiden vallitessa Saksan valtakunnanhallitus pitää ehdotuksiaan myöskin tällä kertaa käytännöllisesti katsoen torjuttuina, vaikkakin se on sitä mieltä, että ne siinä muodossa, jossa ne on tiedoitettu myöskin Englannin hallitukselle, ovat enemmän kuin lojaaleja, oikeudenmukaisia ja toteutettavissa olevia.

Valtakunnanhallitus pitää sopivana julkaista nämä valtakunnan ulkoasiainministerin v. Ribbentropin Englannin lähettiläälle ilmoittamat neuvotteluperusteet.

Ehdotus Danzigin ja käytävän probleemin sekä Saksan ja Puolan välisen vähemmistökysymyksen järjestämiseksi.

Tällä hetkellä on Saksan valtakunnan ja Puolan välinen tilanne sellainen, että jokainen vielä tapahtuva välikohtaus johtaa molemmilla puolilla asemissa olevien sotavoimien yhteenottoon. Kaikkien rauhanomaisten ratkaisujen on oltava sellaisia, etteivät ne tapahtumat, joiden seuraus tämä tilanne on, voi toistua lähimmän tilaisuuden tullen saattaen ei ainoastaan Itä-Euroopan vaan muitakin alueita tähän samaan jännitystilaan. Syynä tähän kehitykseen on

1. Versaillesin sanelulla vedetty mahdoton raja,

2. vähemmistön osaksi tullut mahdoton kohtelu erotetuilla alueilla.

Saksan valtakunnanhallitus perustaa nämä ehdotuksensa siihen, että on löydettävä lopullinen ratkaisu, joka poistaa tämän rajan aiheuttaman mahdottoman tilanteen, takaa molemmille osapuolille niille elintärkeät yhdystiet, poistaa vähemmistöprobleemin mikäli suinkin mahdollista ja järjestää, ellei tämä ole mahdollista, vähemmistöjen kohtalon siedettäväksi takaamalla turvallisesti niiden oikeudet.

Saksan valtakunnanhallitus on varma siitä, että on välttämätöntä paljastaa ja täydessä laajuudessaan hyvittää vuodesta 1918 lähtien tapahtuneet taloudelliset ja henkilökohtaiset vahingot. Se katsoo luonnollisesti tämän velvoituksen molempia osapuolia sitovaksi.

Näiden ajatusten perusteella Saksan valtakunnanhallitus ehdottaa seuraavaa:

1. Danzigin vapaakaupunki palautetaan sen puhtaasti saksalaisen luonteen ja sen väestön yksimielisen tahdon mukaisesti heti Saksan valtakunnan yhteyteen.

2. Niin sanottu käytäväalue, joka ulottuu Itämerestä aina linjalle Marienwerder—Graudenz—Kulm—Bromberg (nämä kaupungit mukaan lukien) ja sitten suunnilleen länteen Schönlankeen asti, saa itse ratkaista, haluaako se kuulua Saksaan vai Puolaan.

3. Tämän vuoksi toimitetaan mainitulla alueella kansanäänestys. Äänioikeutettuja ovat kaikki ne saksalaiset, jotka tammikuun 1 päivänä v. 1918 asuivat tällä alueella tai jotka ovat mainittuun päivään mennessä syntyneet siellä sekä kaikki mainittuna päivänä alueella asuneet taikka siihen mennessä siellä syntyneet puolalaiset, kashubit y.m. Tältä alueelta karkoitetut saksalaiset palaavat sinne suorittamaan äänestämisen.

   Äänestyksen puolueettomuuden turvaamiseksi ja sitä varten tarpeellisten laajojen valmistelujen suorittamiseksi asetetaan tämä mainittu alue Saarin alueen tavoin heti muodostettavan kansainvälisen komission alaiseksi. Komission muodostavat neljä suurvaltaa, Italia, Neuvostoliitto, Ranska ja Englanti. Tällä komissiolla on alueella kaikki valtuudet. Tämän vuoksi alueelta on sovittavan, mahdollisimman lyhyen määräajan kuluessa poistettava puolalainen sotaväki, puolalaiset poliisit ja puolalaiset viranomaiset.

4. Tähän alueeseen ei lueta puolalaista Gdynian satamaa, joka periaatteellisesti on Puolan valta-aluetta, mikäli se alueellisesti rajoittuu puolalaiseen asutusalueeseen.

   Saksa ja Puola määräisivät tämän puolalaisen satamakaupungin lähemmät rajat, tai tarpeen vaatiessa ne määräisi kansainvälinen sovintotuomiokomitea.

5. Oikeudenmukaisen äänestyksen toimittamista varten tarpeellisten laajojen töiden suorittamiseen välttämättömän ajan turvaamiseksi ei äänestystä toimeenpanna aikaisemmin kuin 12 kuukauden kuluttua.

6. Jotta tämän ajan kuluessa Saksan yhteys Itäpreussiin ja Puolan yhteys merelle olisi rajoittamattomasti taattu, määrätään

teitä ja rautateitä, joilla vapaa kauttakulkuliikenne on mahdollinen. Tässä liikenteessä saadaan periä vain sellaisia maksuja, jotka ovat tarpeelliset liikenneteiden ylläpitämiseksi ja kuljetusten suorittamiseksi.

7. Alueen liittymisen jompaankumpaan valtioon ratkaisee annettujen äänien yksinkertainen enemmistö.

8. Jotta äänestyksen tapahduttua, — olkoon ratkaisu mikä tahansa — Saksan vapaa liikenne maakuntaansa Danzig—Itäpreussi ja Puolan yhteys merelle olisi taattu, annetaan Saksalle siinä tapauksessa, että äänestysalue joutuu Puolalle, eksterritoriaalinen liikennevyöhyke autotien ja neliraiteisen rautatielinjan rakentamiseksi esim. suunnassa Pütow—Danzig tai Pütow—Dirschau. Tie ja rautatie rakennetaan sillä tavalla, että ne eivät kosketa Puolan liikenneyhteyksiä, ts. ne johdetaan niiden ylitse tai alitse. Vyöhykkeen leveys määrätään 1 kilometriksi ja se on Saksan valta-aluetta.

   Jos äänestys ratkeaa Saksan eduksi, saa Puola vapaata ja rajoittamatonta yhteyttä varten satamaansa Gdyniaan samanlaisen eksterritoriaalisen tie- ja rautatieyhteyden oikeudet, jotka Saksalla olisi päinvastaisessa tapauksessa.

9. Jos käytävä joutuu Saksan valtakunnalle, tämä selittää olevansa valmis ryhtymään Puolan kanssa väestönsiirtoihin siinä määrässä kuin tämä käytäväalueella on mahdollista.

10. Puolan mahdollisesti toivomia erikoisoikeuksia Danzigin satamassa käsiteltäisiin samanvertaisesti kuin Saksan samoja oikeuksia Gdynian satamassa.

11. Jotta tältä alueelta molemmin puolin voitaisiin poistaa kaikenlainen uhkauksen tuntu, tulisivat Danzig ja Gdynia olemaan luonteeltaan pelkästään kauppakaupunkeja, ts. ilman sotilaallisia laitoksia ja linnoituksia.

12. Helan niemimaa, joka äänestyksen mukaisesti joutuisi joko Puolan tai Saksan yhteyteen, olisi joka tapauksessa myös demilitarisoitava.

13. Kun Saksan valtakunnanhallituksella on aihetta mitä ankarimpiin valituksiin Puolan harjoittamaa vähemmistöjen kohtelua vastaan ja Puolan hallitus puolestaan uskoo myös olevan syytä valituksiin Saksaa vastaan, suostuvat molemmat osapuolet siihen, että nämä valitukset esitetään kansainväliselle tutkimuskomissiolle, jonka tehtävänä on tutkia kaikki taloudellisia ja henkilökohtaisia vahinkoja sekä muita terroristisia tekoja koskevat valitukset.

    Saksa ja Puola sitoutuvat hyvittämään kaikki vuodesta 1918 lähtien mahdollisesti tapahtuneet molemminpuolisten vähemmistöjen taloudelliset ja muut vahingoittamiset, peruuttamaan kaikki omaisuuden riistämiset tai suorittamaan näistä ja muista taloudelliseen elämään puuttumisista asianomaisille täyden korvauksen.

14. Jottei Puolaan jäävillä saksalaisilla ja Saksaan jäävillä puolalaisilla olisi kansainvälisen oikeuden puutteen tunnetta ja ennen kaikkea, jotta heille annettaisiin varmuus, ettei heitä voida pakottaa tekoihin tai palveluksiin, jotka eivät ole sopusoinnussa heidän kansallistuntonsa kanssa, sopivat Puola ja Saksa siitä, että molemminpuolisten vähemmistöjen oikeudet turvataan mitä laajimmilla ja sitovilla sopimuksilla, jotta näille vähemmistöille taattaisiin niiden kansallisten pyrintöjen säilyminen, vapaa kehittyminen ja viljeleminen sekä erityisesti sallittaisiin heidän tätä tarkoitusta silmällä pitäen tarpeelliseksi katsomansa järjestäytyminen. Molemmat osapuolet sitoutuvat siihen, etteivät ne ota vähemmistön jäseniä sotapalvelukseen.

15. Jos näiden ehdotusten perusteella päästään sovintoon, Saksa ja Puola ovat valmiit heti määräämään ja toteuttamaan sotavoimiensa demobilisoimisen.

16. Muista yllämainittujen sopimusten jouduttamiseksi tarpeellisista toimenpiteistä sopivat Saksa ja Puola yhdessä.

16. Varsovan radioaseman ilmoitus elokuun 31 päivänä 1939 klo 23.

(Käännös)

Saksan virallinen kommunikean tänään tapahtunut julkaiseminen osoittaa selvästi Saksan politiikan päämäärät ja tarkoitukset. Se näyttää toteen Saksan avoimet hyökkäysaikeet Puolaa vastaan. Edellytykset, joiden vallitessa Kolmas Valtakunta on valmis neuvottelemaan Puolan kanssa, ovat seuraavat: Danzig palautetaan heti Saksan valtakunnan yhteyteen. Pommerellenissä sekä Brombergin ja Graudenzin kaupungeissa toimitetaan kansanäänestys, jonka yhteydessä kaikki ne saksalaiset, jotka jostakin syystä v:n 1918 jälkeen ovat muuttaneet sieltä pois, pitäisi päästä takaisin. Puolalainen sotaväki ja poliisit evakuoidaan Pommerellenistä. Englannin, Ranskan, Italian ja Neuvostoliiton järjestysvalta ottaa käsiinsä vallan. 12 kuukauden kuluttua tapahtuu kansanäänestys. Kansanäänestys käsittää myös Helan niemimaan. Gdynia on puolalaisena kaupunkina jätetty sen ulkopuolelle. Riippumatta kansanäänestyksen tuloksesta rakennetaan kilometrin levyinen eksterritoriaalinen tie ...

Saksan tietotoimisto ilmoittaa, että näiden edellytysten hyväksymisen määräaika on eilen mennyt umpeen. Saksa on turhaan odottanut Puolan valtuutetun saapumista. Vastauksena olivat Puolan hallituksen sotilaalliset toimenpiteet.

Mitkään sanat eivät enää voi peittää uusien hunnien hyökkäyssuunnitelmia. Saksa pyrkii Euroopan herruuteen ja pyyhkii ennen näkemättömän kyynillisesti pois kansojen oikeudet. Tämä häpeämätön ehdotus osoittaa selvästi, miten välttämättömiä Puolan hallituksen sotilaalliset toimenpiteet ovat olleet.

17. Johtajan puhe Saksan valtiopäivillä syyskuun 1 päivänä 1939.

Edusmiehet, Saksan valtiopäivämiehet!

Jo kuukausimäärin olemme kärsineet erään probleemin kiusasta, jonka Versaillesin sanelu kerran sälytti meidän osaksemme ja joka nyttemmin, tultuaan aivan mahdottomaksi, on käynyt meille sietämättömäksi.

Danzig oli ja on saksalainen kaupunki!

Käytävä oli ja on saksalainen!

Kaikkien näiden alueiden on kulttuuristaan kiittäminen yksinomaan Saksan kansaa, jota ilman näillä itäisillä alueilla vallitsisi mitä syvin barbarismi.

Danzig erotettiin meistä! Käytävän anasti Puola! Siellä elävää saksalaista vähemmistöä on pahoinpidelty mitä tuskallisimmalla tavalla! Yli yhden miljoonan saksalaisen oli jo vuosina 1919—1920 jätettävä kotinsa!

Niinkuin aina, niin olen minä tälläkin rauhallisin olojen tarkistusehdotuksin koettanut saada aikaan muutoksen sietämättömiin olosuhteisiin. On valhe, kun maailmassa väitetään, että me koettaisimme saada kaikki tarkistuksemme läpi painostamalla. Viidentoista vuoden ajan, ennen kansallissosialismin valtaanpääsemistä, oli olemassa mahdollisuus tarkistusten toimittamiseen rauhanomaisten neuvottelujen avulla. Sitä ei tehty! Jokaisessa erikoistapauksessa olen minä sittemmin oma-aloitteisesti, en vain yhden kerran vaan monen monta kertaa, tehnyt ehdotuksia sietämättömien olosuhteiden korjaamiseksi. Kaikki nämä ehdotukset on, niinkuin tiedätte, evätty. Minun ei tarvitse luetella niitä yksitellen: ehdotukset varustusten vähentämisestä, vieläpä, mikäli se olisi välttämätöntä, varustusten poistamisesta, ehdotukset sodankäynnin rajoittamisesta, ehdotukset minun mielestäni kansanvälisen oikeuden puitteisiin vaikeasti sovitettavissa olevien nykyaikaisten sodankäyntimenetelmien käyttämättä jättämisestä. Te tunnette ne ehdotukset, jotka minä tein Saksan suverenisuuden palauttamisen välttämättömyydestä Saksan valtakunnan alueilla, loppumattomat yritykset, joita minä tein Itävallan probleemin ja sittemmin Sudeettimaan, Böömin ja Määrin probleemien rauhanomaiseksi ratkaisemiseksi. Se oli kaikki turhaa.

Mutta yksi on mahdotonta: vaatia, että sietämättömät olosuhteet on korjattava rauhallista tietä — ja sitten johdonmukaisesti kieltäytyä rauhanomaisesta tarkistuksesta!

On myöskin mahdotonta väittää, että se, joka tällaisessa tilanteessa itse suorittaa tarkistuksen, rikkoisi jotakin lakia vastaan. Versaillesin sanelu ei meille saksalaisille ole mikään laki! Ei käy laatuun, että joltakin kiristetään allekirjoitus kohotetuin pistoolein ja uhkauksin miljoonien ihmisten nälkään tappamisesta ja että sitten julistetaan tällä kiristetyllä allekirjoituksella varustettu asiakirja juhlalliseksi laiksi.

Minä olen myöskin Danzigin ja käytävän kysymyksissä koettanut rauhanomaisin ehdotuksin keskustelujen tietä selvittää kiistan. On selvää, että se täytyi selvittää! On ymmärrettävää, että tuon ratkaisun määräaika ehkä ei kiinnosta länsivaltoja. Mutta meille tuo määräaika ei ole samantekevä! Ja ennen kaikkea se ei ollut eikä voinut olla samantekevä kärsiville uhreille.

Olen keskusteluissa puolalaisten valtiomiesten kanssa pohtinut niitä ajatuksia, jotka Te saitte tietoonne viime valtiopäiväpuheestani. Kukaan ei voi väittää, että tämä olisi ollut sopimatonta menettelyä tai vieläpä sopimatonta painostusta. Minä olen sittemmin antanut täsmällistyttää Saksan ehdotukset, ja minun on vielä kerran toistettava, ettei ole lojaalimpia ja kohtuullisempia ehdotuksia kuin minun esittämäni. Ja minä tahdon nyt sanoa maailmalle: vain minulla ylimalkaan on ollut mahdollisuuksia tuollaisten ehdotusten tekemiseen! Sillä minä tiedän aivan tarkoin, että minä ne esittäessäni olen tehnyt vastoin miljoonien saksalaisten käsitystä. Nämäkin ehdotukset on evätty! Eikä siinä kyllin! Niihin vastattiin: liikekannallepanolla, voimistetulla terrorilla, näiden alueiden saksalaisten asukkaitten kiristetyllä painostamisella ja hitaalla Danzigin vapaakaupunkiin kohdistuneella taloudellisella, poliittisella ja viimeisinä viikkoina lopulta myös sotilaallisella ja liikenneteknillisellä kuristustaistelulla. Puola on päästänyt valloilleen taistelun Danzigin vapaakaupunkia vastaan! Se ei myöskään ollut valmis ratkaisemaan käytäväkysymystä jollakin kohtuullisella ja molempien eduille oikeutta tekevällä tavalla! Ja vihdoin se ei ole ajatellutkaan täyttää velvollisuuksiaan vähemmistöjä kohtaan.

Minun on tässä todettava: Saksa on täyttänyt nämä velvoituksensa. Vähemmistöjä, jotka elävät Saksan valtakunnan alueella, ei vainota. Voiko joku ranskalainen nousta ja väittää, että Saarin alueella asuvia ranskalaisia painostetaan, kiusataan tai että heitä kohdellaan oikeudettomasti! Kukaan ei voi tällaista väittää!

Minä olen katsellut tätä kehitystä rauhallisesti neljän kuukauden ajan, en kuitenkaan ilman että olisin yhä uudelleen varoittanut. Viime aikoina minä olen tehostanut näitä varoituksia. Minä olen jo kolme viikkoa sitten antanut ilmoittaa Puolan lähettiläälle, että jos Puola vielä lähettäisi uhkavaatimuksia Danzigille, jos se ryhtyisi enempiin sortotoimenpiteisiin saksalaisuutta vastaan tai jos se koettaisi tullipoliittisin toimenpitein tuhota Danzigin taloudellisesti, silloin ei Saksa enää voisi toimettomana tällaista menettelyä syrjästä seurata.

En ole antanut syntyä mitään epäilystä siitä, että nykyhetken Saksaa ei tässä suhteessa voida verrata siihen Saksaan, joka oli ennen meitä.

Toimenpiteitä saksalaisia vastaan on koetettu puolustella sillä selittelyllä, että he muka olisivat syyllistyneet provokatoihin. Minä en ymmärrä, minkälaista "provokatiota" ne naiset ja lapset olisivat tehneet, joita on pahoinpidelty ja raahattu pois kodeistaan, en liioin niiden "provokatiotekoja", joita on kiusattu mitä eläimellisimmällä, sadistisimmalla tavalla ja lopuksi surmattu!

Mutta yhden asian minä tiedän: ei ole olemassa ainoatakaan kunniantuntoista suurvaltaa, joka ajan pitkään rauhallisesti syrjästä seuraisi tuollaisia olosuhteita! Minä olen siitäkin huolimatta tehnyt vielä viimeisen yrityksen! Vaikkakin minä sisimmästäni olin varma siitä, että Puolan hallitus — ehkä myöskin sen vuoksi, että se oli riippuvainen nyttemmin kahleista päästetystä, villistä sotamieslaumasta — ei tosissaan tarkoittanut todelliseen yhteisymmärrykseen pääsemistä, otin minä vastaan Englannin hallituksen välitysehdotuksen. Englannin hallitus esitti siinä, ettei se itse kävisi neuvotteluja, vaan vakuutti aikaansaavansa välittömän kosketuksen Puolan ja Saksan hallitusten kesken, jotta vielä kerran voitaisiin asioista keskustella.

Minun on tässä todettava: minä olen suostunut tähän ehdotukseen! Minä olen tätä neuvottelua varten valmistanut perusteet, jotka Te tunnette! Ja sen jälkeen minä olen istunut hallitukseni kanssa kaksi täyttä päivää odottamassa, sopiiko Puolan hallitukselle nyt vihdoinkin lähettää täysivaltainen neuvottelija vai ei!

Eilisiltaan mennessä se ei ollut lähettänyt mitään valtuutettua, vaan antoi lähettiläänsä ilmoittaa parhaillaan harkitsevansa, voisiko se, ja missä laajuudessa, suostua Englannin ehdotuksiin ja että se tulisi ilmoittamaan päätöksensä Englannin hallitukselle.

Herrat Edusmiehet! Jos Saksan valtakunnalta ja sen valtionpäämieheltä voidaan vaatia jotakin tuollaista ja jos Saksan valtakunta ja sen valtionpäämies sitä sietäisivät, ei Saksan kansa ansaitsisi muuta kuin poliittiselta näyttämöltä katoamisen!

Rauhanrakkauttani ja loputonta pitkämielisyyttäni ei pidä sekoittaa heikkouteen tai kerrassaan raukkamaisuuteen! Sen vuoksi olen eilisiltana ilmoittanut Englannin hallitukselle, etten minä näissä olosuhteissa voi havaita Puolan hallituksen taholla enää mitään halua todella vakavaan keskusteluun meidän kanssamme.

Nämä välitysyritykset ovat täten ajautuneet karille, koska sillä välin ensiksikin näihin välitysyrityksiin saatiin vastauksena Puolan sotavoimien yleinen liikekannallepano ja toiseksi uusia vakavia kauhuntekoja. Viime yönä nämä tapahtumat ovat jälleen uusiintuneet. Kun jo aivan äskettäin voitiin yhtenä ainoana yönä

todeta 21 rajaselkkaustapausta, oli niitä viime yönä jälleen 14, joukossa kolme sangen vakavaa.

Minä olenkin tämän vuoksi päättänyt puhua Puolan kanssa samaa kieltä, jota Puola jo kuukausimäärin on käyttänyt meitä kohtaan!

Jos länsivaltojen valtiomiehet nyt selittävät tämän koskevan heidän etujaan, voin minä vain valittaa sellaista selitystä, mutta se ei sekuntiakaan saa minua horjumaan velvollisuuteni täyttämisessä. Minä olen juhlallisesti vakuuttanut ja toistan sen, että me emme vaadi mitään länsivalloilta emmekä myöskään milloinkaan tule vaatimaan. Minä olen vakuuttanut, että Ranskan ja Saksan raja on lopullinen. Minä olen tarjonnut Englannille yhä uudelleen ystävyyttä, ja jos on välttämätöntä, mitä läheisintä yhteistyötä. Mutta rakkautta ei voida vaatia vain toiselta osapuolelta, sen täytyy saada toiselta vastakaikua. Saksalla ei ole valvottavanaan mitään etuja lännessä; länsivalli on samalla kaikkina aikoina oleva valtakunnan raja. Meillä ei tällä suunnalla myöskään ole mitään tulevaisuuden päämääriä eikä tämä valtakunnan asenne enää tule muuttumaan.

Muut Euroopan valtiot ymmärtävät osaksi kantamme. Minun on tässä ennen kaikkea kiittäminen Italiaa, joka koko tämän ajan on tukenut meitä. Te ymmärtänette myöskin, ettemme tämän taistelun suorittamiseksi tahdo vedota vieraaseen apuun. Me ratkaisemme itse tämän tehtävämme!

Puolueettomat maat ovat vakuuttaneet meille puolueettomuuttaan aivan niinkuin mekin jo aikaisemmin olemme taanneet niiden puolueettomuuden. Tämä vakuutus on meidän kohdaltamme pyhää totta, ja niin kauan kuin muut eivät riko puolueettomuuslupaustaan, otamme mekin sen mitä huolellisimmin huomioon. Sillä mitä me toivoisimme tai tahtoisimmekaan niiltä.

Olen onnellinen voidessani Teille tältä paikalta ilmoittaa erikoisesta tapauksesta. Te tiedätte, että Venäjää ja Saksaa hallitaan erilaisin maailmankatsomuksin. Oli selvitettävä vain yksi asia: Saksa ei aio tehdä oppisuunnastaan vientitavaraa, ja sinä hetkenä kun Neuvosto-Venäjä aikoo olla viemättä omaa oppisuuntaansa Saksaan, en minä puolestani näe mitään aihetta, jonka vuoksi meidän olisi enää kertaakaan omaksuttava toistemme vastainen asenne. Me molemmat olemme selvillä siitä, että kansojemme välinen taistelu koituisi vain muiden hyväksi. Sen vuoksi me olemme päättäneet solmia sopimuksen, joka kaikiksi ajoiksi poistaa väliltämme väkivallan käytön ja joka velvoittaa meidät neuvottelemaan toistemme kanssa tietyistä Eurooppaa koskevista kysymyksistä, tekee mahdolliseksi taloudellisen yhteistyön ja ennen kaikkea varmentaa sen, ettei näiden molempien suurten valtojen voimia käytetä toisiaan vastaan. Jokainen länsivaltojen yritys, joka tarkoittaa tämän uuden asiaintilan muuttamista, on osuva harhaan! Ja minä vakuutan: tämä poliittinen ratkaisu merkitsee tulevaisuudelle suunnatonta käännekohtaa ja se on lopullinen.

Uskon, että koko kansa tervehtii tätä poliittista askelta tyydytyksellä. Venäjä ja Saksa taistelivat maailmansodassa toisiaan vastaan ja ne molemmat myös loppujen lopuksi siitä eniten kärsivät. Toista kertaa tämä ei saa tapahtua eikä tapahdu! Hyökkäämättömyys- ja neuvotteluvelvollisuussopimus, joka jo allekirjoittamispäivänä tuli voimaan, on eilen ratifioitu Moskovassa ja myöskin Berlinissä. Moskovassa tämän sopimuksen solmiamista tervehdittiin aivan yhtä suurella ilolla kuin mitä Te teette.

Puheen, jonka Neuvostoliiton ulkoasiainkomissaari Molotow piti, voin minä sana sanalta allekirjoittaa.

Päämäärämme ovat:

Minä olen päättänyt ensiksikin ratkaista Danzigin kysymyksen ja toiseksi käytävän kysymyksen sekä kolmanneksi huolehtia siitä, että Saksan suhteessa Puolaan tapahtuu käänne, joka takaa rauhallisen yhteiselämän!

Samalla olen päättänyt taistella siksi, kunnes nykyinen Puolan hallitus on taipuvainen aikaansaamaan nämä muutokset tai että toinen Puolan hallitus on siihen valmis!

Tahdon poistaa Saksan rajoilta epävarmuuden, ainaisten kansalaissodan luontoisten olosuhteiden ilmapiirin.

Tahdon huolehtia siitä, että rauha itärajallamme on samanlainen kuin muilla rajoillamme.

Samalla olen päättänyt suorittaa välttämättömät toimenpiteet niin, etteivät ne ole sen vastaisia, mitä minä näillä valtiopäivillä, Herrat Edusmiehet, esitän Teille ja samalla muulle maailmalle:

Minä en tahdo taistella naisia ja lapsia vastaan! Olen antanut ilmavoimilleni määräyksen, että ne hyökätessään rajoittuvat sotilaallisiin kohteisiin. Mutta jos vastustajamme luulee tästä saavansa erioikeuskirjan taistella päinvastaisin menetelmin, saa se vastauksen, jonka se tuntee nahoissaan!

Myöskin Puolan säännölliset joukot ovat viime yönä ensimmäisen kerran ampuneet meidän omalla alueellamme. Tuleen on vastattu aamusta klo 5.45 lähtien. Ja tästä lähtien vastataan jokaiseen pommiin toisella pommilla!

Sitä vastaan, joka taistelee myrkkyjen avulla, taistelemme me myrkkykaasujen avulla. Joka ei itse noudata inhimillisen sodan sääntöjä, ei voi odottaa meiltä toisenlaista menettelyä.

Tulen käymään tätä taistelua, ketä vastaan sitä ikinä käynkin, siksi kunnes valtakunnan turvallisuus ja oikeudet on taattu!

Olen nyt yli kuusi vuotta työskennellyt Saksan sotavoimien uudelleenrakentamiseksi. Tähän mennessä on käytetty yli 90 miljaardia sotavoimamme uudelleenrakentamistyöhön. Se on tänään maailman parhaiten varustettu eikä sitä voi verratakaan v:n 1914 sotavoimaamme!

Minun uskoni siihen on vankkumaton!

Kun minä kutsuin tämän sotavoimani kokoon ja kun minä vaadin Saksan kansalta uhreja — jos välttämätöntä on — kaiken uhraamista, on minulla oikeus siihen, sillä myöskin minä itse olen tänään aivan yhtä valmis kaikkiin henkilökohtaisiin uhrauksiin kuin mitä aina olen ollut.

Minä en vaadi keneltäkään saksalaiselta mieheltä muuta kuin mitä minä itse yli neljän vuoden aikana kaiken aikaa olin valmis tekemään!

Saksalaisilla ei tule olemaan mitään puutetta, jota minä itse kohdastani en heti ottaisi kantaakseni!

Minun koko elämäni kuuluu tästä hetkestä alkaen entistäänkin enemmän kansalleni! Minä en tahdo olla mitään muuta kuin Saksan valtakunnan ensimmäinen sotilas!

Sen vuoksi minä olen pukenut ylleni sen asetakin, joka minulle itselleni on pyhin ja kallein. Minä otan sen yltäni vasta voiton jälkeen tai — minä en enää näe tuota päivää!

Jos minulle tapahtuu jotakin tässä taistelussa, on minun ensimmäinen seuraajani puoluetoveri Göring.

Jos puoluetoveri Göringille tapahtuu jotakin, on hänen seuraajansa puoluetoveri Hess.

Te olette velvoitetut heitä kohtaan, kun he toimivat Johtajina, aivan yhtä sokeaan uskollisuuteen ja kuuliaisuuteen kuin minua kohtaan!

Sen varalta, että myöskin puoluetoveri Hessille tapahtuisi jotakin, määrään minä nyt lailla senaatin, jonka on keskuudestaan valittava arvokkain, so. urhoollisin!

Kansallissosialistina ja saksalaisena sotilaana käyn minä tähän taisteluun vahvoin sydämin! Minun koko elämäni on ollut vain yhtämittaista taistelua kansani, sen ylösnousemuksen, Saksan puolesta, ja tämän taistelun ainoana tunnuksena on ollut usko tähän kansaan!

Yhtä sanaa minä en koskaan ole oppinut tuntemaan. Se on: antautuminen.

Jos kuitenkin joku arvelee meidän käyvän kohti vaikeita aikoja, pyydän minä häntä muistamaan, että aikoinaan eräs preussilaiskuningas naurettavan pienine valtioineen ryhtyi taisteluun erästä suurimmista liittoutumista vastaan ja kuitenkin peri voiton kolmessa kamppailussa, koska hän omisti sen uskovan, vahvan sydämen, jota myöskin me tänä aikana tarvitsemme.

Muulle maailmalle minä taas vakuutan: vuoden 1918 marraskuu ei enää koskaan tule toistumaan Saksan historiassa!

Niinkuin minä itse olen valmis antamaan elämäni joka hetki kansalleni ja Saksalle, niin minä vaadin myös kaikkia muita tekemään!

Se, joka luulee suoraan tai epäsuorasti voivansa asettua tätä kansallista käskyä vastaan, nujerretaan!

Kavaltajilla ei ole meidän kanssamme mitään tekemistä!

Me kaikki tunnustamme vanhan periaatteemme: Ei ole lainkaan tärkeää, että me elämme, mutta on välttämätöntä, että kansamme, että Saksa elää!

Minä odotan Teiltä kansan sanansaattajina, että Te täytätte velvollisuutenne kaikilla niillä paikoilla, joihin Teidät on määrätty!

Teidän täytyy olla vastarinnan lipunkantajia, maksakoon se mitä tahansa! Kukaan älköön ilmoittako minulle, että hänen piirissään, alueessaan, ryhmässään tai solussaan mielialа kertaakaan olisi huono! Te olette mielialan ylläpitäjiä, vastuunalaisia ylläpitäjiä! Minä vastaan Saksan kansan mielialasta, Te piirienne ja alueittenne! Kenelläkään ei ole oikeutta kieltäytyä tuosta vastuusta. Meiltä vaadittava uhri ei ole suurempi kuin se, jonka lukuisat sukupolvet ovat antaneet. Kaikki ne miehet, joiden on ennen meitä ollut käytävä Saksan puolesta katkerin ja vaikein tie, eivät ole tehneet mitään muuta kuin sen, mitä meidänkin on tehtävä; heidän uhrinsa ei ole ollut halvempi, tuskattomampi eikä helpompi kuin se uhri, jota meillä vaaditaan.

Minä odotan myöskin, että jokainen saksalainen nainen rautaiseen kuriin alistuen esikuvallisesti sopeutuu tähän suureen taisteluyhteisöön!

Saksan nuoriso taas ilman muuta tulee täyttämään palavin sydämin, mitä kansakunta, kansallissosialistinen valtio siltä odottaa ja vaatii!

Kun me muodostamme tämän tiukasti yhteen vannoutuneen, kaikkeen päättäväisen, kaikesta antautumisesta kieltäytyvän yhteisön, silloin on meidän tahtomme oleva jokaisen hädän herra!

Minä lopetan sillä tunnustuksellla, jonka minä lausuin julki aloittaessani taistelun vallasta Saksassa. Silloin minä sanoin:

Kun meidän tahtomme on niin vahva, ettei mikään hätä enää kykene sitä lannistamaan, silloin tulevat tahtomme ja saksalainen teräs myöskin murtamaan ja voittamaan hädän.

Eläköön Saksa!

18. Englannin lähettilään Saksan valtakunnan ulkoasiainministerille syyskuun 1 päivänä 1939 klo 21.30 antama nootti.

(Käännös)

Berlinissä syyskuun 1 p:nä 1939.

Teidän Ylhäisyytenne,

Hänen Majesteettinsa hallituksen ulkoasiainministerin määräyksestä on minulla kunnia ilmoittaa seuraavaa.

Tänään, varhaisina aamutunteina, Saksan valtakunnankansleri antoi Saksan sotavoimille käskyn, josta selvästi kävi ilmi, että hän aikoi hyökätä Puolaa vastaan.

Yhdistetyn kuningaskunnan hallituksen ja Ranskan hallituksen saamien tietojen mukaan ovat Saksan joukot ylittäneet Puolan rajan ja hyökkäykset puolalaisia kaupunkeja vastaan ovat käynnissä.

Näiden olosuhteiden vallitessa ovat Yhdistetyn kuningaskunnan ja Ranskan hallitukset sitä mieltä, että Saksan hallitus on tällä menettelyllään luonut ne edellytykset (nimittäin hyökkäävän, Puolaa vastaan kohdistuvan väkivallanteon, joka uhkaa sen riippumattomuutta), jotka Yhdistetyn kuningaskunnan ja Ranskan hallitusten taholta vaativat niiden omaksumien velvoitusten täyttämistä Puolan auttamiseksi.

Minun tehtäväkseni on sen vuoksi annettu ilmoittaa Teidän Ylhäisyydellenne, että Hänen Majesteettinsa hallitus Yhdistetyssä kuningaskunnassa epäröimättä tulee täyttämään velvoituksensa Puolaa kohtaan, ellei Saksan hallitus ole valmis antamaan sellaista Yhdistetyn kuningaskunnan hallitusta tyydyttävää vakuutusta, että Saksan hallitus on keskeyttänyt kaikki hyökkäystoimet Puolaa vastaan ja on valmis viipymättä poistamaan joukkonsa Puolan alueelta.

Käytän tilaisuutta . . .

merk. **Neville Henderson.**

19. Ranskan lähettilään Saksan valtakunnan ulkoasiainministerille syyskuun 1 päivänä 1939 klo 22 antama nootti.

(Käännös)

Berlinissä syyskuun 1 p:nä 1939.

Teidän Ylhäisyytenne,

Ranskan ulkoasiainministerin määräyksestä on minulla kunnia ilmoittaa seuraavaa:

Tänään, varhaisina aamutunteina, Saksan valtakunnankansleri antoi Saksan sotavoimille käskyn, josta selvästi kävi ilmi, että hän aikoi hyökätä Puolaa vastaan.

Ranskan hallituksen ja Yhdistetyn kuningaskunnan hallituksen saamien tietojen mukaan ovat Saksan joukot ylittäneet Puolan rajan ja hyökkäykset puolalaisia kaupunkeja vastaan ovat käynnissä.

Näiden olosuhteiden vallitessa ovat Ranskan ja Yhdistetyn kuningaskunnan hallitukset sitä mieltä, että Saksan hallitus on tällä menettelyllään luonut ne edellytykset (nimittäin hyökkäävän, Puolaa vastaan kohdistuvan väkivallanteon, joka uhkaa sen riippumattomuutta), jotka Ranskan ja Yhdistetyn kuningaskunnan hallitusten taholta vaativat niiden omaksumien velvoitusten täyttämistä Puolan auttamiseksi.

Minun tehtäväkseni on sen vuoksi annettu ilmoittaa Teidän Ylhäisyydellenne, että Ranskan hallitus epäröimättä tulee täyttämään velvoituksensa Puolaa kohtaan, ellei Saksan hallitus ole valmis antamaan sellaista Ranskan hallitusta tyydyttävää vakuutusta, että Saksan hallitus on keskeyttänyt kaikki hyökkäystoimet Puolaa vastaan ja on valmis viipymättä poistamaan joukkonsa Puolan alueelta.

Käytän tilaisuutta . . .

merk. **Coulondre.**

20. Italian lähettilään Saksan ulkoasiainministeriölle aamupäivällä syyskuun 2 päivänä antama ilmoitus.

Italian hallitus tiedoittaa, luonnollisesti jättäen asian Johtajan ratkaistavaksi, että se vielä voisi saada Ranskan, Englannin ja Puolan suostumaan konferenssiin seuraavilla perusteilla:

1. On solmittava aselepo, jonka ajaksi armeijat jäävät niihin asemiin, missä ne nyt ovat;

2. Konferenssi on kutsuttava koolle kahden tai kolmen päivän aikana;

3. On saatava aikaan Puolan ja Saksan välisen kiistan ratkaisu, mikä asioitten nykyisellään ollen varmaan olisi Saksalle edullista.

Näihin ajatuksiin, jotka alunperin ovat lähtöisin Ducen taholta, yhtyy tänään erityisesti Ranska.

21. Havasin toimiston tiedoitus syyskuun 2 päivänä 1939.

(Käännös)

Ranskan hallitukselle on, samoinkuin useille muillekin hallituksille esitetty Italian ehdotus Euroopassa vallitsevien vaikeuksien järjestämiseksi. Neuvoteltuaan tästä ehdotuksesta on Ranskan hallitus antanut siihen myönteisen vastauksen.

22. Ote Englannin ulkoasiainministerin selityksestä ylähuoneessa iltapäivällä syyskuun 2 päivänä 1939. *

(Käännös)

"... Siihen vaativaan sävyyn laadittuun sanomaan, joka eilisiltana toimitettiin Saksan hallitukselle, ei vielä tähän mennessä ole tullut vastausta.

On mahdollista, että tämä viivästys voi johtua Italian hallituksen tekemistä ehdotuksista, joiden mukaan olisi lopetettava vihollisuudet ja viipymättä kutsuttava koolle Suurbritannian, Ranskan, Puolan, Saksan ja Italian keskeinen konferenssi.

Englannin hallitus ei kuitenkaan voi osallistua mihinkään konferenssiin hetkellä, jolloin joukot marssivat Puolaan, puolalaisia kaupunkeja pommitetaan ja Danzig on väkivalloin pakotettu toispuoliseen ratkaisuun ..."

* 'Observerin' syyskuun 3 p:n 1939 numeron mukaan. Samanlaisen selityksen antoi Englannin pääministeri samaan aikaan alahuoneessa.

23. Englannin lähettilään syyskuun 3 päivänä 1939 klo 9 ulkoasiainministeriössä antama nootti.

(Käännös)

Syyskuun 3 p:nä 1939.

Teidän Ylhäisyytenne,

Siinä tiedoituksessa, joka minulla oli kunnia antaa Teille syyskuun 1 päivänä, ilmoitin Teille Hänen Majesteettinsa ulkoasiainministerin määräyksestä, että Hänen Majesteettinsa hallitus Yhdistetyssä kuningaskunnassa tulisi täyttämään Puolaa kohtaan omaksumansa velvoitukset ilman epäröintiä, ellei Saksan hallitus olisi valmis antamaan Hänen Majesteettinsa hallitukselle tyydyttäviä vakuutuksia siitä, että Saksan hallitus on lopettanut kaikki hyökkäystoimenpiteet Puolaa vastaan ja on valmis viipymättä poistamaan joukkonsa Puolan alueelta.

Vaikka tämä ilmoitus tapahtui yli 24 tuntia

sitten, ei siihen ole saapunut vastausta; sitä vastoin jatkettiin ja tehostettiin Saksan hyökkäyksiä Puolaa vastaan. Minulla on sen vuoksi kunnia ilmoittaa Teille, että ellei Saksan hallitus klo 11 mennessä aamupäivällä Englannin kesäaikaa tänään, syyskuun 3 päivänä, anna ja toimita Hänen Majesteettinsa hallitukselle Lontooseen tyydyttävää vakuutusta yllämainitussa mielessä, niin tästä hetkestä laskien tulee vallitsemaan sotatila näiden molempien maiden välillä.

Käytän tilaisuutta . . .

merk. **Neville Henderson.**

24. Englannin ulkoasiainministerin nootti Saksan asiainhoitajalle Lontoossa syyskuun 3 päivänä 1939 klo 11.15.

(Käännös)

Syyskuun 3 p:nä 1939.

Herra Asiainhoitaja,

Syyskuun 1 päivänä Hänen Majesteettinsa lähettiläs Berlinissä ilmoitti määräyksestäni sikäläiselle hallitukselle, että Hänen Majesteettinsa hallitus Yhdistetyssä kuningaskunnassa tulisi täyttämään Puolaa kohtaan omaksumansa velvoitukset ilman epäröintiä, ellei Saksan hallitus olisi valmis antamaan Hänen Majesteettinsa hallitukselle tyydyttäviä vakuutuksia siitä, että Saksan hallitus on lopettanut kaikki hyökkäystoimenpiteet Puolaa vastaan ja on valmis viipymättä poistamaan joukkonsa Puolan alueelta.

Klo 9 tänä aamuna Hänen Majesteettinsa lähettiläs Berlinissä ilmoitti määräyksestäni Saksan hallitukselle siitä, että ellei Saksan hallitus klo 11 mennessä aamupäivällä Englannin kesäaikaa tänään, syyskuun 3 päivänä, anna ja toimita Hänen Majesteettinsa hallitukselle Lontooseen tyydyttävää vakuutusta yllämainitussa mielessä, niin tästä hetkestä laskien tulee vallitsemaan sotatila näiden molempien maiden välillä.

Koska tällaisia vakuutuksia ei ole saapunut, on minulla kunnia ilmoittaa Teille, että näiden molempien maiden välillä vallitsee sotatila tästä päivästä, syyskuun 3 päivästä, klo 11 lukien.

Minulla on kunnia . . .

merk. **Halifax.**

25. Saksan ulkoasiainministerin Englannin lähettiläälle syyskuun 3 päivänä 1939 klo 11.30 jättämä Saksan valtakunnanhallituksen memorandumi.

Saksan valtakunnanhallitus on vastaanottanut Englannin hallituksen syyskuun 3 päivänä 1939 antaman uhkavaatimuksen. Sillä on kunnia vastata siihen seuraavaa:

1. Saksan valtakunnanhallitus ja Saksan kansa kieltäytyvät ottamasta vastaan, hyväksymästä tai täyttämästä Englannin hallituksen esittämiä uhkavaatimuksia.
2. Jo useita kuukausia on itärajallamme vallinnut todellinen sotatila. Versaillesin sopimuksen ensin pirstottua Saksan evättiin sen jälkeen kaikilta Saksan hallituksilta kaikki rauhanomaiset järjestelyt. Myös kansallissosialistinen hallitus on vuodesta 1933 lähtien yhä uudelleen koettanut rauhallisten neuvottelujen tietä poistaa tämän sopimuksen pahimmat väkivaltaisuudet ja oikeudenloukkaukset. Englannin hallitus on ollut ensimmäisiä, jotka taipumattomalla suhtautumisellaan tekivät mahdottomiksi kaikki käytännölliset tarkistukset. Ilman Englannin hallituksen väliintuloa olisi — siitä ovat Saksan valtakunnanhallitus ja Saksan kansa varmat — Saksan ja Puolan kesken varmasti löydetty järkevä ja molemmille osapuolille oikeudenmukainen ratkaisu. Mutta Saksalla ei ollut aikomusta eikä se vaatinut, että Puola hävitettäisiin. Valtakunta vaati ainoastaan niiden Versaillesin sopimuksen artiklojen tarkistusta, jotka kaikkien kansojen kaukonäköiset valtiomiehet jo tätä sanelua laadittaessa olivat leiman-

neet niin suurelle kansakunnalle kuin myös kaikille Itä-Euroopan poliittisille ja taloudellisille eduille ajan mittaan sietämättömiksi ja siten mahdottomiksi. Myös englantilaiset valtiomiehet selittivät, että silloin Saksalle saneltu ratkaisu Itä-Euroopassa tulisi muodostumaan myöhempien sotien aiheeksi. Tämän vaaran poistaminen oli kaikkien Saksan valtakunnanhallitusten toive ja erityisesti uuden kansallissosialistisen kansanhallituksen aikomus. Se, että tämä rauhanomainen tarkistus ehkäistiin, on Englannin hallituspolitiikan syytä.

3. Englannin hallitus on, ainutlaatuisena tapauksena historiassa, antanut Puolan valtiolle täydet valtuudet kaikkiin Saksanvastaisiin tekoihin, joihin tämä valtio ehkä aikoisi ryhtyä. Englannin hallitus takasi Puolan hallitukselle sotilaallisen apunsa sen varalta, että Saksa ryhtyisi puolustautumaan mitä hyvänsä provokatiota tai hyökkäystä vastaan. Sen turvin on Puolan terrori aikoinaan Saksalta riistetyillä alueilla eläviä saksalaisia vastaan saavuttanut sietämättömät muodot. Danzigin vapaakaupunkia kohdeltiin vastoin kaikkia lain määräyksiä oikeuden vastaisesti, sitä uhattiin ensiksi taloudellisesti ja tullipoliittisesti turmiolla ja lopulta se saarrettiin sotilaallisesti ja kuristettiin liikenneteknillisesti. Kaikki nämä Englannin hallitukselle tarkoin tutut rikkomukset Danzigin asemaa koskevaa lakia vastaan hyväksyi Englanti ja sen Puolalle antama avoin valtakirja turvasi ne kaikki. Saksan valtakunnanhallitus on, Puolan piinaaman ja epäinhimillisesti pahoinpitelemän saksalaisen väestön kärsimysten järkyttämänä, kuitenkin sivusta seurannut näitä tapahtumia kärsivällisenä viiden kuukauden ajan ryhtymättä kertaakaan Puolaa vastaan vastaavanlaiseen hyökkäykseen.

   Saksan hallitus on vain varoittanut Puolaa siitä, että nämä tapahtumat olisivat ajan mittaan sietämättömät ja että se on päättäväinen, ellei tälle väestölle tarjoutuisi muuta apua, ryhtymään itsepuolustukseen. Kaikki nämä tapahtumat tiesi Englannin hallitus aivan tarkoin. Sen olisi ollut helppo käyttää suurta vaikutusvaltaansa Varsovassa kehoittaakseen sikäläisiä vallanpitäjiä oikeudenmukaisuuteen ja inhimillisyyteen sekä voimassaolevien velvollisuuksiensa täyttämiseen. Englannin hallitus ei ole tehnyt tätä. Se on päinvastoin alinomaa korostaen velvollisuuttaan auttaa Puolaa kaikissa olosuhteissa suorastaan yllyttänyt Puolan hallitusta jatkamaan rikollista, Euroopan rauhaa vaarantavaa toimintaansa. Englannin hallitus on tässä hengessä torjunut Mussolinin ehdotuksen — joka yhä vielä olisi voinut pelastaa Euroopan rauhan — vaikka Saksan valtakunnanhallitus puolestaan oli selittänyt olevansa valmis suostumaan siihen. Englannin hallitus kantaa sen vuoksi vastuun kaikesta siitä onnettomuudesta ja kaikista niistä kärsimyksistä, jotka nyt ovat tulleet ja tulevat monien kansojen osaksi.

4. Sen jälkeen kun Englannin tukeman Puolan hallituksen taipumattomuus oli tehnyt mahdottomaksi kaikki pyrkimykset rauhanomaisen ratkaisun löytämiseen ja toteuttamiseen, sen jälkeen kun jo kuukausimääriä valtakunnan itärajalla vallinneet kansalaissodan luontoiset olosuhteet, joita vastaan Englannin hallituksella ei ollut mitään huomauttamista, vähitellen olivat kehittyneet avoimiksi hyökkäyksiksi Saksan valtakunnan alueelle, on Saksan valtakunnanhallitus päättänyt lopettaa tämän jatkuvan ja suurvallalle sietämättämän, lähinnä Saksan kansan ulkonaiseen ja vihdoin myös sisäiseen rauhaan kohdistuvan sietämättömän uhan niillä keinoilla, jotka demokraattisten valtojen hallitusten käytännössä sabotoitua kaikki muut tarkistusmahdollisuudet, vielä ovat käytettävissä Saksan valtakunnan rauhan, turvallisuuden ja kunnian puolustamiseksi. Saksan hallitus on vastannut viimeisiin valtakunnan aluetta uhkaaviin puolalaisten hyökkäyksiin samoin toimenpitein. Saksan valtakunnanhallitus ei aio joidenkin Englannin aikomusten tai velvoitusten vuoksi kärsiä itärajallaan olosuhteita, jotka vastaavat Englannin suojeluksessa olevassa Palestiinassa vallitsevia oloja. Mutta ennen kaikkea Saksan kansa ei aio antaa puolalaisten pahoinpidellä itseään.

5. Saksan valtakunnanhallitus torjuu sen vuoksi yritykset uhkavaatimuksin pakottaa Saksa kutsumaan takaisin valtakunnan suojaksi aseisiin käyneet sotavoimat ja siten uudelleen suostumaan entiseen levottomuuteen ja entiseen vääryyteen. Uhkaus, että muussa tapauksessa ryhdytään sotaan Saksaa vastaan, vastaa lukuisten englantilaisten poliitikkojen jo vuosia sitten julistamaa aikomusta. Saksan valtakunnanhallitus ja Saksan kansa ovat lukemattomia kertoja vakuuttaneet Englannin kansalle, miten suuresti ne toivoisivat yhteisymmärrystä, vieläpä mitä läheisintä ystävyyttä Englannin kanssa. Kun Englannin hallitus on tähän mennessä aina torjunut nämä tarjoukset ja nyttemmin vastannut avoimella sodan uhkauksella, ei Saksan kansa eikä sen hallitus ole syypää siihen, vaan yksinomaan Englannin hallitus, eli ne miehet, jotka jo vuosikausia ovat saarnanneet

Saksan kansan tuhoamista ja hävittämistä maan pinnalta. Saksan kansa ja sen hallitus eivät Suurbritannian tavoin aio hallita maailmaa, mutta ne ovat päättäväisesti valmiit puolustamaan omaa vapauttaan, riippumattomuuttaan ja ennen kaikkea elämäänsä. Me toteamme herra King-Hallin Englannin hallituksen toimesta meille ilmoittamat aikomukset tuhota Saksan kansa vielä perusteellisemmin kuin Versaillesin sopimuksella ja tulemme sen tähden vastaamaan jokaiseen Englannin hyökkäykseen samoin asein ja samassa muodossa.

Berlinissä syyskuun 3 päivänä 1939.

26. Ranskan lähettilään Saksan ulkoasiainministerille syyskuun 3 päivänä 1939 klo 12.30 antama nootti.

(Käännös)

Berlinissä syyskuun 3 p:nä 1939.

Teidän Ylhäisyytenne,

Koska en syyskuun 3 päivänä klo 12 päivällä ole saanut Saksan valtakunnanhallituksen tyydyttävää vastausta siihen kirjeeseen, jonka annoin Teille syyskuun 1 päivänä klo 22, on minulla kunnia ilmoittaa Teille hallitukseni määräyksestä seuraavaa:

Ranskan tasavallan hallitus pitää velvollisuutenaan viimeisen kerran muistuttaa siitä raskaasta vastuusta, jonka Saksan valtakunnanhallitus otti kantaakseen aloittamalla vihollisuudet Puolaa vastaan ilman sodanjulistusta ja sillä, että se ei noudattanut Ranskan tasavallan ja Englannin Majesteetin hallitusten ehdotusta, että se luopuisi kaikista hyökkäystoimenpiteistä Puolaa vastaan ja selittäisi olevansa valmis viipymättä poistamaan joukkonsa Puolan alueelta.

Tasavallan hallituksella on sen vuoksi kunnia ilmoittaa Saksan valtakunnanhallitukselle, että se pitää velvollisuutenaan tästä päivästä, syyskuun 3 päivästä, klo 17 lähtien täyttää ne sopimukseen pohjautuvat sitoumuksensa, jotka Ranska on Puolaa kohtaan omaksunut ja jotka Saksan hallitus tuntee.

Vastaanottakaa . . . . . .

merk. **Coulondre**